

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1896-1897.

*Vergadering van Vrijdag 29 Januari 1897, des avonds
te 8 uren in het Nederlandsch Koffiehuis te
Bergen-op-Zoom.*

Voorzitter: Generaal NETSCHER.

De VOORZITTER. Sedert eenige jaren is het om zoo te zeggen eene zeldzaamheid dat ik eene vergadering dezer vereeniging heb kunnen presideeren, zonder in de noodzakelijkheid te zijn de aandacht te vestigen op het sneuvelen van een of meer leden onzer vereeniging in Indië.

Thans weder heb ik den trouwigen plicht te vervullen aan de vergadering mede te deelen, dat de 1e luitenant H. van Hennekeler, van het Nederlandsch leger bij het Indische gedetacheerd, bij eene verkenning te Lehong in Atjeh den heldendood vond.

Als naar gewoonte zal zijn naam worden opgenomen in de cerelijst der leden, aan het hoofd van de gewone ledenlijst. Reeds telt die cerelijst de namen van 30 gesneuvelde of tengevolge hunner wonden in Oost-Indië overleden officieren!

Na deze weemoedige herinnering aan dezen te jong aan het leger ontvallen veelbelovenden officier, zullen wij overgaan tot de werkzaamheden van den avond.

In de eerste plaats dan M. H. wensch ik te verklaren met groot genoegen deze *eerste* vergadering hier te openen, ook daarom, omdat daardoor het bewijs is geleverd van den toenemenden bloei onzer Vereeniging.

Aanvankelijk was in ons reglement voorgeschreven, dat de
1896/97

vergaderingen met het houden van voordrachten alleen in Den Haag zouden plaats hebben.

Ongeveer tien jaren geleden werd het reglement in dier voege gewijzigd, dat ook in plaatsen, waar minstens 50 leden zijn, vergaderingen met voordrachten kunnen worden gehouden.

Toen die wijziging werd aangenomen, konden voor die vergaderingen buiten Den Haag, alleen in aanmerking komen Amsterdam, Utrecht, Arnhem en Breda.

Thans heb ik het genoeg te kunnen constateeren, dat het ledental hier te Bergen-op-Zoom, in de laatste 10 jaren, van 32 gestegen is tot 54, en het is een verblijdend teeken dat, door eene talrijke opkomst, op heden avond, getoond wordt, dat men de bijeenkomst hier op prijs stelt.

Ik breng daarvoor hulde aan de officieren hier in garnizoen en speciaal namens het bestuur, onzen dank voor zijne ijverige medewerking aan onzen correspondent, den luitenant Roelofs.

Aan de orde is nu

1° de ballotage van candidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren den Beer Poortugael en Bouwensch met hem het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden worden toegelaten de heeren: J. F. Baerveldt, 1e Luit. der Artillerie N.-I. Leger, te 's-Gravenhage; G. F. B. Watrin, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Harderwijk en C. F. H. Dumont, 1e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Zutphen.

De VOORZITTER dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

2°. Is aan de orde de voordracht van den heer A. D. PETTER, Majoor der infanterie, over *de nachterechten en de nachtelijke operatiën*.

De Heer PETTER.

Mijne Heeren!

Napoleon's stelregel, dat men niet te lang een zelfde tactiek op het slagveld moet blijven toepassen, doch meermalen van

tactiek moet veranderen ten einde den tegenstander telkens voor verrassingen te plaatsen en dezen de gelegenheid te ontnemen zich de lessen van den overwinnaar ten nutte te maken, moge in het tijdperk, waarin dat oorlogsgenie de wet aan Europa voorschreef, voor hem juist gezien zijn geweest; — in het langdurige vreedstijdperk, dat Europa thans doorleeft, behooren andere beweegredenen te bestaan, die een voorstel tot wijziging in de tactiek rechtvaardigen.

Die beweegredenen echter, ze liggen als het ware voor het grijpen in een tijd, in welken schier elke nieuwe vinding wordt dienstbaar gemaakt aan de meerdere volmaking van de oorlogswerktuigen.

Het gaat niet aan en het ligt allermintst op mijn weg hier met u na te gaan, welke wijzigingen de toepassing van al die nieuwe vindingen in den oorlog noodzakelijk heeft gemaakt in de tactiek, welke we in de laatste Europeesche oorlogen zagen volgen; zonder te willen bepalen door welke omstandigheid in de laatst verloopene twintig jaren de grootste invloed op de tactiek is uitgeoefend, komt het mij voor, dat de geweren van minimaal kaliber en het rookzwakke kruit bij de overweging van den invloed eene gewichtige plaats innemen.

Wil men de gevolgen van de invoering van die geweren en van dat kruit met juistheid schatten, dan dient mijns inziens de weg te worden bewandeld, dieu de Duitse Kolonel Spohr aangeeft in diens »Zur Taktik der Zukunft.» Daarin zegt hij o. a. nagenoeg het volgende: dat de invoering van nieuwe wapenen wijzigingen noodig maakt in de te voren gevolgde tactiek, wordt bijna algemeen toegegeven. De tactiek toch, — als de kunst om de wapenen op het gevechtsveld het best tot hun recht te doen komen — is in de eerste plaats van de uitwerking dier wapenen afhankelijk. Om de noodzakelijk geworden wijzigingen in de tactiek vast te stellen, schijnt de aangewezen weg deze te zijn, dat men nauwkeurig onderzoekt, welk verschil er bestaat tusschen de te voren in gebruik geweest zijnde wapenen en die, welke vermoedelijk in den eerstvolgenden oorlog in werking zullen komen.

Het resultaat van dat onderzoek, zoo gedetailleerd mogelijk

ingesteld, zoowel voor wat betreft het wapen zelve als de daarbij eventueel te gebruiken munitie, moet dan leiden tot de wetenschap, welke vormen en welke gedragregels, die te voren vrij algemeen als de beste werden erkend, noodwendig moeten worden ter zijde gesteld en welke tactiek in de toekomst zal behooren te worden gevolgd om met de minst mogelijke verliezen aan eigen zijde de gevoeligste slagen aan den tegenstander te kunnen toebrengen.

Bij de te maken gevolgtrekkingen mag echter niet uit het oog worden verloren, dat de soldaat, die het nieuwe wapen zal hebben te hanteeren en diens werking zal hebben te doorstaan, fysiek en moreel vrij wel dezelfde gebleven is.

Gaat men op de zoo even aangegevene en door den Kolonel Spohr aanbevolene wijze te werk, dan zeker zal men den veiligsten weg bewandelen, zonder ochter de zekerheid te hebben, zoo doende grondregels te zullen vaststellen, die op het gevechtsveld onomstootelijk zullen blijken. Daar toch heeft men met factoren te rekenen, wier waarde in volle vreedestijd bezwaarlijk juist zijn te schatten. Men zal echter gevrijwaard zijn tegen vele onrijpe vruchten der verbeelding, zooals men er zoovele onder de oogen krijgt.

Zal eene nauwgezette en ernstige overweging van de gevolgen van de invoering van geweren van minimaal kaliber en van rookzwak kruit tot het besluit doen komen, dat de moorddadige werking der vuurwapenen noodwendig ten gevolge heeft, dat men die uitwerking moet trachten te voorkomen? Voorzeker het klinkt vreemd, dat, terwijl voortdurend gestreefd werd naar grooter bestreken baan, naar meerder dracht, naar grooter vuursnelheid en naar grooter indringingsvermogen, men, nu bereikt is wat men hoopte te verkrijgen, predikt, dat alles in het werk gesteld moet worden om die hevige werking niet tot haar recht te doen komen.

Nu, na vele bezwaren te hebben overwonnen : het rookgordijn, dat veel aan het oog onttrok, is opgeheven, wil men den nachtelijken sluier te baat nemen om het verkregen voordeel wederom prijs te geven ; nu, na onvermoeid zoeken, het projectiel een weg kan afloggen, die bij kilometers wordt gemeten, wil

men het geweer doen zwijgen en zoo mogelijk na enkele salvo's op afstanden, die doen denken aan de vuurwapenen van de 17^e en 18^e eeuw, de bajonet geheel in eer herstellen; nu aan het projectiel eene kracht is gegeven, die het in staat stelt, meerdere tegenstanders gelijktijdig buiten gevecht te stellen, en dus de logische gedachtengang elke geslotene afdeling van het gevechtveld verbant, hoort men verkondigen, dat het optreden van gesloten afdelingen in het nachtelijk duister aan des aanvallers zijde slechts succes belooft. Het is, als of we de periode zijn ingetreden, in welke men den oorlog tracht te voorkomen door dien zoo afschrikwekkend te maken, dat iedere Staat terugdeinst voor de verantwoordelijkheid, dien te hebben geprovoceerd. Die schijn is echter bedriegelijk; de verbetering der vuurwapenen zal misschien ten gevolge hebben, dat de verliezen in korter tijdsverloop intreden, de oorlogen zullen misschien korter duren, omdat de weerkracht der natiën, ten gevolge van de grooter massa's, die gelijktijdig op het spel worden gezet, eerder zal zijn uitgeput; maar zij zal er nooit toe leiden, dat de oorlogen uit de wereldorde verdwijnen. De hartstochten eenmaal ontketend, zullen ten allentijde, ongeacht de ellende, die zij in het leven roepen, naar de wapenen doen grijpen.

Zal men door den aanval in het front bij dag na te laten en dien door te voeren tijdens het nachtelijk duister den oorlog minder kostbaar aan menschenlevens doen zijn, ook dat is, geloof ik, aan rechtmatigen twijfel onderhevig.

Nu in de eerstvolgende oorlogen de gewapende natiën tegenover elkander zullen staan, zal er aan vrede niet worden gedacht, voor en aler de weerkracht van een der beide partijen geheel gebroken is. Overwinningen, weinig bloedig behaald, zullen daarom het sluiten van den vrede niet doen verhaasten. De offers zullen moeten worden gebracht, hetzij bij dag, hetzij bij nacht, alvorens aan het einde van den oorlog zal kunnen gedacht worden. Is het, wanneer dat kan worden toegegeven, wel waarschijnlijk dat in de toekomst de beslissingen in den oorlog hoofdzakelijk des nachts zullen worden gezocht; zooals zoovele geschriften op militair gebied willen doen gelooven; ik geloof het niet.

Nachtelijke handelingen, nachtelijke operatiën en nachtgevechten zullen in de toekomst evenzoo goed voorkomen als in vroegere oorlogen, voornamelijk als in 1870 en in 1877/78, maar dat het zwaartepunt in de tactiek meer zoude moeten worden verplaatst naar de gedrageregels in het duister te volgen, vereischt mijns inziens beter motiveering dan ik tot op heden onder de oogen kreeg.

Voor een ieder uwer is het duidelijk, dat de concentratie der massa's, die de groote mogendheden te velde zullen brengen, vóór een te verwachten veldslag menigen nachtmarsch zal noodzakelijk maken; het is bijna zeker dat elke vervolging, krachtiger dan 1870 ons in den regel te aanschouwen gaf, nachtmarschen en zelfs nachtgevechten zal met zich brengen; het is mogelijk, dat een aanvaller van de duisternis vóór het aanbreeken van den dag gebruik zal maken, om de vijandelijke stelling dichter te naderen, dan hem bij helderen dag zonder groote verliezen mogelijk is; het is waarschijnlijk, dat eene verrassing bij nacht van een post in eene permanente stelling, beproefd zal worden; het is goed er op te rekenen, dat de verbindingen naar achteren des nachts het meest bedreigd zijn; maar dit alles sluit niet in zich, dat de hoofdbeslissingen niet zullen worden gezocht bij klaarlichten dag, wanneer partij kan worden getrokken van de groote verbeteringen in den loop der laatste jaren aan de verschillende oorlogsmiddelen aangebracht.

Op welke wijze echter van dien vooruitgang op menig gebied het beste partij getrokken kan worden, daaromtrent heeft nog geen oorlog op afdoende wijze uitspraak gedaan en het is noodig dat men te dien opzichte eigen denkbeelden toetst aan die van hen, op wier uitspraak men vertrouwen stelt, alvorens voor zich eene overtuiging vast te stellen, die eenig recht van bestaan heeft.

Uit hoofde van de enorme getalsterkte van de legers, die tegenover elkander in den eerstvolgenden grooten oorlog in het strijdperk zullen treden, — een feit, dat eenigszins in strijd schijnt met de verbetering der vuurwapenen, daar men allicht zoude meenen, dat men met minder strijders zoude kunnen volstaan als de kracht van elk individu op zich zelf verhoogt, —

onderstellen meerdere schrijvers, dat de beslissing op één dag niet zal kunnen worden verkregen; zoo de Generaal Lewal in diens »Stratégie de combat," voorkomende in het Journal des sciences militaires 1896, die den duur van een veldslag tussehen legers van \pm 500.000 man op $2\frac{1}{2}$ à 5, dien van een veldslag tussehen legers van \pm 1 millioen strijders op 5 à 10 dagen begroot. Zoo de Fransche Kapitein Danrit in diens: »La guerre de demain," zoo ook C. Nigote in diens: »la bataille de la Vesles" voorkomende in de jaargangen 1893 en 1894 van zoeven genoemd tijdschrift, die aan dien slag een duur van veertien dagen toekent. Het komt me niet te onpas voor, de beschrijving van dien langdurigen veldslag eenigszins nader met u na te gaan.

De Majoor Nigote stelt aan het hoofd van het leger, welks bewegingen hij meer in het bijzonder bespreekt, een beproefd veldheer; een generaal, wiens vroeger behaalde roem en wiens rijpe ervaring en groote kennis hem het vertrouwen van zijn leger verzekeren; een man van karakter en van overtuiging, die zich niet heeft laten meesleepen door de nieuwste theorieën, die al het bestaande als verouderd verwerpen, maar die van oordeel is, dat al mogen ook bewapening en organisatie gewijzigd zijn, de groote beginselen van de krijgskunst vast staan, omdat deze in de eerste plaats afhankelijk zijn van een factor, die niet noemenswaard aan verandering is blootgesteld: van den mensch. Evenals zijne groote voorgangers zendt ook hij zijne cavalerie vooruit om den sluier te doorbreken, die de vijandelijke massa's aan het oog onttrekt.

Tot hare verbazing ontdekt zij nergens eonige cavalerie des vijands; dit wekt argwaan en maakt voorzichtig, daar bezwaarlijk kan worden aangenomen, dat 's vijands concentratie zoo zeer zoude zijn vertraagd.

Langzamer voorwaarts gaande, nadert die cavalerie tot op 2 à 3 K.M. een op vijandelijk grondgebied gelegen uitgestreken houtrand. Hier wordt afgestegen en de verbinding met de neven cavaleriekorpsen opgezocht, terwijl éclaireurs worden vooruitgezonden om het voorgelegen boschperceel te verkennen. Deze worden echter — den rand tot op 700 à 800 M. genaderd zijnde —

door een vrij krachtig infanterievuur ontvangen, zoo dat ze in allerijl op de grossen terug gaan, welke echter schier gelijktijdig het mikpunt zijn geweest van het vijandelijk granaat-kartetsvuur. Opstijgen en teruggaan is het werk van een oogenblik, doch ook de terugtocht wordt hoogst bezwaarlijk gemaakt door eenige vijandelijke rijdende batterijen, die — gedekt in een terreinplooi — haar met snelvurend geschut, met rookzwak kruit en met uiteenloopenden opzet onder vuur nemen.

Eindelijk buiten het bereik van dit vuur gekomen, wordt front naar voren gemaakt en — doch te vergeefs — getracht de verbinding met de nevenkorpsen te herstellen.

Verkenkende afdelingen, zijwaarts uitgezonden om te weten te komen wat men tegenover zich heeft, zijn al even ongelukkig in haar pogen, en geheel onkundig met den toestand bij den tegenstander, besluit de cavalerie-aanvoerder terug te gaan naar de in den morgen van dien dag verlatene kantonnementen om daar onder de noodige veiligheidsmaatregelen den nacht door te brengen.

Wat heeft die cavalerie tegenover zich gehad? was het 's vijands hoofdmacht, of waren het diens voorposten? maar waar bevindt zich dan toch 's vijands ruitery, van welke nog niets is ontdekt. Wat is er geworden van de nevenkorpsen, met welke zoo zorgvuldig de verbinding werd onderhouden, tot op het oogenblik van het zoo verraderlijke vijandelijke vuur?

Onmachtig op deze vragen een antwoord te geven, besluit de cavalerie-aanvoerder den volgenden dag zoo vroegtijdig mogelijk de verloren gegane verbinding te herstellen; nauwelijks echter is het besluit genomen en is de duisternis ingetreden of vijaandelijke cavalerie-patrouilles worden voor de kantonnementen gesignaleerd, terwijl men tevens kleine infanterie detachementen langs boschperceeltjes en langs heggen meent te zien sluipen. Terugkeerende patrouilles bevestigen dit bericht, ze zijn in het voorterrein met gewerschoten ontvangen; enkele vermist gewaande ruiters rapporteeren bij hun terugkeer, dat slechts afdelingen van geringe diepte, uit de 3 wapens samengesteld, naderen. Gewapende wielrijders gaan met gróote snelheid langs de wegen vooruit, gevolgd door cavaleriepatrouilles, die de

infanterie, welke op wagens wordt vervoerd, op betrekkelijk korten afstand éclairceeren en zoodra ze iets verdachts ontdekken snel achter die infanterie teruggaan.

Door deze gegevens is de cavalerie-commandant voorloopig voldoende ingelicht; hij heeft tegenover zich de verkennende afdeelingen der tegenpartij, ingericht volgens de nieuwste denkbeelden, als gevolg van de invoering van de jongste bewapening en van het rookzwakke kruit.

De tegenstander heeft vertrouwen gesteld in de groote kracht, die in het tegenwoordige infanteriegeweer schuilt, en is de meening toegedaan, dat eene dunne tirailleurlinie, wanneer die oordeelkundig gebruik maakt van natuurlijke of kunstmatige dekkingen, in staat is zich de vijandelijke cavalerie van het lijf te houden, zoolang deze opgezeten blijft. Voegt men aan die tirailleerlinie cavalerie en artillerie toe, dan zal zelfs afgezeten ruitery tegenover haar weinig vermogen.

De cavalerie bedreigt de handpaarden der afgezeten ruiters, terwijl de artillerie de grootere afdeelingen met hare granaatkartetsen overstelpt. Gewapende wielrijders signaleeren haar spoedig de nadering van elk gevaar.

Afdeelingen, aldus samengesteld, schenen den tegenstander de beste verkenningskorpsen toe, wanneer ze beschikken over een voldoende aantal voertuigen tot snelle verplaatsing van de infanterie.

Tegenover deze afdeelingen is de cavalerie met de strategische beveiliging belast, onmachtig gebleken haar taak te vervullen; bij elke poging, die zij daartoe waagde, werd ze door vuur afgewezen en zelfs vervolgd.

Zonder nadere mededeeling dan dat ze overal met groote verliezen is moeten teruggaan, trekt ze terug op het leger, dat ze had moeten beschermen.

De legeraanvoerder ziet zich nu rechtstreeks bedreigd, de door de hoofdmacht uitgezondene tactische veiligheidsstroepen worden van alle zijden bestookt door de boven omschreven verkennende afdeelingen, die zich in elke terreinplooi vastzetten. De vijandelijke beweegbare artillerie kiest met oordeel hare stellingen en zendt onzichtbaar doch vaardig hare schoten op

de hoofden en op de flanken der veiligheidstroepen, aan welke ze vele verliezen — zoo fysieke als moreele — toebrengt.

Die herhaalde speldeprikken moede, heeft de opperbevelhebber reeds enkele malen zijne voorste troepenafdeelingen doen ontwikkelen, doch nauwelijks ten aanval gereed en op het punt de schier onzichtbare lijn te doorbreken, blijkt deze verlaten en zijn de tegenstanders spoorloos verdwenen.

Eindelijk besluit hij zijne diepe colonnes te splitsen en met kleinere afdeelingen, die elkander onderling kunnen beschermen, vooruit te gaan; zijne nu kleinere voorhoeden verder vooruit- en de flankcolonnes verder zijwaarts uit te schuiven.

Op deze wijze gelukt het wel meer terrein te winnen, de tegenstander toch wijkt steeds, tot dat deze genaderd is aan den rand van eene zeer bedekte terreinstrook. Hier schijnt hij stand te houden, althans het vuur wordt meer gevoed en krachtiger. Het lang verwachte oogenblik om het zoo geschokte moreel op te heffen, schijnt aangebroken. De voorhoeden ontvangen last krachtig ten aanval op te rukken om terrein te winnen voor de ontwikkeling der hoofdcolonnes, de artillerie krijgt order hare stellingen onder bescherming der voorhoeden in te nemen, de nabij gelegen hoogte rand te bekronen en zich spoedig van het vuuroverwicht te verzekeren. Hunkerend naar het oogenblik om zich met den vijand te meten, staat de artillerie weldra in batterij, gereed om het eerste doel, dat zich vertoonen zal, onder krachtig vuur te nemen. Doch waarheen het gewapend oog zich wendt, geen doel wordt waargenomen. Toch wenscht de opperbevelhebber de stem van het kanon te doen hooren, opdat zij haren, het moreel verheffenden, invloed op de infanterie zal uitoefenen.

Nauwelijks is het artillerie vuur geopend of de vijandelijke granaatkartetsen springen boven de hoofden der zich duidelijk tegen den achtergrond afteekende batterijen. Slechts weinige proefschoten waren noodig om zich in te schieten op die vuurstralen en stofwolken op den hoogterand.

Dat vuur wordt met verschillende opzethoogten afgegeven en een regen van kogels en scherven daalt zoowel op de bedieningen als op de voorwagens en bespanningen neder. Alleen

door snel van stelling te veranderen is het mogelijk aan eene geheele vernietiging te ontkomen; vaardig worden de voorwagens aangebracht en wordt opgelegd, doch ook hierbij ontkomt men de verliezen zoo aan paarden als aan personeel niet, terwijl zelfs het teruggaan onder het geëchelonueerde vuur der tegenpartij vele officers vraagt. Het échec van de vooruitgeschovene cavalerie was meer van moreelen aard; dat nu door de artillerie geleden, vermindert de kracht van het leger in hooge mate.

Toch aarzelt de bevelhebber geen oogenblik, zijne divisie cavalerie is nog geheel intact, de artillerie is maar voor een deel in het vuur geweest en de infanterie heeft slechts in haar moreel, en ten gevolge van uitputtende marschen geleden. Hij besluit den aanval door te zetten, doch eerst den volgenden dag na betere voorbereiding en na meerdere en vollediger gegevens te hebben ontrangen. De telegraafafdeelingen zullen dadelijk in werking worden gebracht om de korpshoofdkwartieren met het zijne in verbinding te stellen.

Op den rechtervleugel zal de hoofdaanval omvattend plaats hebben, het nog resteerende van de cavalerie-divisiën zal dien aanval op den nitersten vleugel volgen; de artillerieserve zal op het spilpunt den aanval voorbereiden; tegenover het centrum zal worden gedemonstreerd; op 's vijands rechtervleugel zal de schijnaanval plaats hebben, terwijl een voldoende sterke macht ter beschikking van den opperbevelhebber zal blijven. De divisiecavalerie zal vooraf zoo wel in het front als op de vleugels verkennen, en de tijd, welke nog beschikbaar is vóór het invallen van de duisternis, zal worden benut om de artillerie aan 's vijands oog te onttrekken en om het demonstreerend deel gelegenheid te geven zich in het terrein vast te zetten.

In den nacht, wanneer van de verkennende cavalerie de berichten zullen zijn ingekomen, zullen de bevelen meer gedetailleerd worden uitgegeven. Die berichten schenken echter weinig licht; niet éene cavaleriepatrouille, geen verkennend officier brengt eenig betrouwbaar bericht omtrent 's vijands hoofdmacht, ze zijn alle teruggewezen door het juist treffende vijandelijke salvovuur, afgegeven van achter houtranden, kleine boschperceelen, natuurlijke terreindekkingen of kunstmatige

terreininsnijdingen, die zich niet afteekenen door uitgeworpen aarde, doch door struiken zijn gemaskeerd. De vleugels en de steunpunten der vijandelijke stelling kunnen slechts uit de kaart worden gegist. Op elke vraag, langs telegrafischen weg door den opperbevelhebber gedaan, wordt een onbepaald antwoord gegeven; slechts enkele spionnenberichten en vrij onzekere waarnemingen uit den ballon-captif gewagen van bewegingen van grootere troepenmassa's. Naar aanleiding hiervan besluit de opperbevelhebber nog vóór het invallen der duisternis op sommige punten eene openlijke verkenning te laten verrichten ten einde den tegenstander te dwingen zijne krachten te vertoonen. Ook deze poging faalt, overal waar gevechtsgroepen zich vertoonen, worden ze ontrangen door met juistheid afgegeven infanterie- en artillerievuur, zoodat niet anders overblijft, dan de grossen achterwaarts te doen gaan en deze gedurende den nacht buiten het bereik van het vijandelijk vuur door voorposten te doen dekken, om den volgenden dag de massa's infanterie in het gevecht te brengen en door een krachtig offensief den tegenstander te dwingen zijn geheimzinnig verschuilen op te geven en het zoo zeer geschokte moreel van het eigen leger op te heffen.

Gedurende den nu intredenden nacht, terwijl allen de zoo dringend noodige rust hopen te genieten, overweegt de opperbevelhebber met den chef van den staf van het leger de nog te geven bevelen. Het eenmaal vastgestelde plan dient te worden uitgewerkt, het gaat niet aan nu nog wijzigingen van eenig belang aan te brengen in de directiven, den vorigen dag uitgegeven.

Terwijl hij zijn wensch kenbaar maakt aan den chef van den staf, wordt hij plotseling opgeschrikt door een hevig kanonvuur en wordt hem korten tijd daarna door een inmiddels toegesnelde stafofficier bericht, dat de voorposten in gevecht zijn met den vijand, die krachtig aanvalt. Van de korps hoofdkwartieren komen achtereenvolgens langs telegrafischen weg gelijklopende berichten in, alle den nachtelijken aanval meldende, en de mededeeling inhoudende, dat de veldwachten zijn teruggeworpen, de lijn der voorposten op verscheidene punten door-

broken is en dat de achtergelegene bivaks schier gelijktijdig door vijandelijk granaatvuur zijn gealarmeerd. De aanval schijnt echter niet te worden doorgezet; het vuur neemt betrekkelijk spoedig in hevigheid af; de vijandelijke infanterie nadert steeds langzamer; na de veldwachten te hebben teruggeworpen, neemt ze de ter hulp naderende grossen onder vuur, en na eene kanonnade van 2 à 3 uren langs de geheele linie over de voorposten heen, zwijgt alles weer, aan de opgeschrikte troepen geen gelegenheid gevende om de gevallen kameraden te wreken. Hoewel dan ook korten tijd later alles wederom de vorige opstelling heeft ingenomen, zijn niet onbeduidende verliezen geleden, is de zoo noodige rust verstoord geworden en is het zelfvertrouwen nog meer geschokt.

Het telefonisch onderhoud met de korpscommandanten doet den opperbevelhebber kennen, dat de nachtelijke aanval over de geheele bezette lijn heeft plaats gehad, terwijl de later inkomende berichten van verkennende officieren en van patrolles meer licht werpen op de handelingen van de tegenpartij. Deze is in den nacht vooruitgegaan en is bezig zich in het terrein vast te zetten langs eene lijn, ten deele evenwijdig loopende aan de opstelling van het eigen leger, ten deele deze op haren rechtervleugel omvattende. Die voorwaartsche beweging is mogelijk gemaakt door de voorste verkennende afdeelingen, die haren aanval hebben gericht op de voorposten en deze hebben teruggeworpen; hierdoor konden de volgende afdeelingen zich ongestoord nestelen in het haar volkomen bekende terrein. Kunstmatige versterkingen worden slechts daar gemaakt waar het terrein elke natuurlijke dekking mist, overigens wordt oordeelkundig gebruik gemaakt van elke terreingolf, van elk dekkend voorwerp, van elke gezichtsdekking; van elk boschperceel, hoe klein ook, van elke struik werd partij getrokken.

Tijdens dien aanval verontrustte de artillerie de achterwaarts gelegene bivaks en kantonementen en belette zij den opmarsch der grossen door gebruik te maken van hulprichtpunten, die te voren bij dag volledig waren verkend. Het was der artillerie niet te doen om bepaalde punten te treffen, doch om uitgestrekte terreinstrooken onveilig te maken.

Zonder noemenswaardig verlies heeft de tegenstander een voordeel behaald, en is een nieuw échec gevoegd bij die, welke reeds geleden zijn door den opperbevelhebber, wiens handelingen hier gevolgd worden; bovendien diens plannen, welke reeds voor den aanbreekenden dag waren ontworpen en gedeeltelijk zijn nitgevaardigd, zijn geheel gedwarsboomd.

In stede van met zijnen rechtervleugel te omvatten, wordt die vleugel zelf omvat, zijn cavalerie op dien nitersten vleugel is over een afstand van verscheidene kilometers terug moeten gaan.

Toch mag hij den aanval niet langer uitstellen, het geschokte vertrouwen van de onder zijne bevelen staande troepen maakt zulks dringend noodig; hij wil den volgenden dag den vijand over de rivier terugwerpen en hem slag leveren op het plateau, dat zich aan den tegenover liggenden oever uitstrekt.

Nauwelijks is dan ook de dag aangebroken, of de artillerie zal onder dekking der voorste troepen den strijd inleiden en voorbereiden, terwijl inmiddels de verschillende korpsen zich ontwikkelen en zich voor het doorvoeren van den aanval gereed houden. Hoewel de artillerie min of meer ins Blauc hinein vuurt, geschiedt alles als op het exercitieterrein; de indeeling van de 1^e slaglinie, de opstelling der 2^e, der reserve en der cavalerie heeft plaats, als gold het eene manoeuvre, die voor model dienen moest.

Het is duidelijk merkbaar, dat de troep uitstekend is geoefend en gedisciplineerd; de schoolsche vormen worden bijna zonder fout toegepast.

Wel heeft de aanvallende artillerie een krachtig vuur onderhouden en is ze reeds geruimen tijd in tweegevecht met die van den verdediger, doch hoewel zij vele verliezen lijdt, zijn de eigen resultaten niet na te gaan.

Het is bezwaarlijk te ontdekken, van uit welke opstellingen haar de verliezen worden toegebracht, zelfs de ballon-captif, opgesteld op de hem door den opperbevelber aangeduide plaats, kan slechts onbestemde aanwijzingen geven omtrent eenige vijandelijke batterijen, die alle met indirecte richting schijnen te vuren. Uit vrees de steun der artillerie op het beslissend oogenblik te zullen moeten missen, wordt haar het zwijgen

opgelegd en gaat de infanterie van uit hare afwachtingsdekkingen voorwaarts. Haar taak is niet gemakkelijk; reeds spoedig door de verdedigende artillerie onder vuur genomen, ontwikkelt ze zich in kleinere afdeelingen en nadert moedig en vastberaden het rivierdal. Weldra doet zich ook het vijandelijk infanterievuur gevoelen met een juistheid, die de bewijzen aflegt, dat de verdediger met de grootste kalmte te werk gaat.

Van de vijandelijke opstelling is zoo goed als niets zichtbaar, elke struik, elk hout scherm schijnt eene hinderlaagstelling, van waaruit het moordend projectiel der nieuwste vinding, met rookzwak kruut voortgedreven, meermalen meer dan één vijand gelijktijdig neervelt.

Ook de ballon-captif weigert nu zijne diensten; nauwelijks had de eigen artillerie haar vuur gestaakt, of hij werd door meerdere batterijen, onder granaatkartetsvuur — met verschillende opzethoogten afgegeven — genomen. Langzaam doch zeker daalt hij door projectieltjes en scherven doorboord. Ten gevolge van groote overmacht en van een stalen volharding gelukt het na een langdurigen strijd, in welchen vele vallen, het rivierdal te bereiken, dank zij ook de oordeelkundige wijze, op welke de aanvaller van de natuurlijke terreindekkingen gebruik maakt.

Daar komt het gevecht tijdelijk tot staan; het verloren gegaan verband wordt zoo goed mogelijk hersteld, verliezen worden aangevuld en met verhoogd élan wordt de rivier op de verschillende punten overschreden en de helling van het aan de overzijde gelegene plateau beklommen. Met zware offers is het eindelijk gelukt schier uitgeput den plateaurand te bereiken. Daar aangekomen, ziet men in verschillende richtingen kleine vijandelijke afdeelingen teruggaan en het wordt den opperbevelhebber duidelijk, dat hij tot op dit oogenblik slechts gestreden heeft met de zelfstandige éclaircurs-afdeelingen der tegenpartij, die versterkt door enkele ruiters en door artillerie het terrein voet voor voet aan hem hebben betwist en aan zijne aanzienlijke troepenmacht gedurende gemenen tijd ontzag hebben weten in te boezemen. Nu ligt daar op ± 1800 M. vóór hem de stelling, in welke het vijandelijke leger zich meesterlijk heeft vastgezet.

Hij waande den tegenstander in vollen terugtocht, hij meende dezen slechts te moeten vervolgen en hij komt tot de ontdekking, dat hetgeen gepasseerd is, slechts eene schermutseling zal blijken, vergeleken met den weêrstand, dien hij nu nog zal te breken hebben. Het rookzwak zijn van het kruit heeft het den verdediger mogelijk gemaakt onzichtbaar te blijven en daardoor diens mindere getalsterkte voor een aanvaller verborgen te houden; het heeft den verdediger in staat gesteld, zonder zich zelf in gevaar te brengen, om een overmacht geruimen tijd en éheec te houden. Het vuurwapen met rookzwak kruit is een uitnemend partijgangerswapen gebleken; de oorlog — waarin het tot zijn recht komt — een partijgangersoorlog, maar een in welken de verschillende zeer beweegbare elementen in schijn geïsoleerd werken, doch in werkelijkheid gehoorzamen aan éene leiding ter bereiking van het gestelde doel.

Recht tegenover den aanvaller strekt zich eene met hout beplante helling uit; de hoogterand is op verschillende punten met artillerie bekroond, die het voorgoegen terrein beheerscht en achter flinke borstweringen is opgesteld; aan den voet der helling bevindt zich de infanterie in den houtrand of wel in kunstmatige dekkingen, met de uitgegraven aarde over het omliggend terrein verspreid of wel daarvoor opgeworpen en met struiken beplant, al naar gelang die ingravingen in bouwland of in houtrijke streken zijn daargesteld. Achter en zoo dicht mogelijk tegen den hoogterand, gedekt tegen het plongeërend vuur over de hoogte, wacht de 2^e linie van den verdediger. Vóór zich eene uitgestrektheid van \pm 1800 M., die in alle richtingen onder het meest hevige vuur, in meerdere richtingen onder kruisvuur wordt genomen, — achter zich de rivier met haar zeer beperkt aantal overgangen en waadbare plaatsen. Twijfel in het nemen van een besluit wat onder dergelijke omstandigheden te doen, is gerechtvaardigd, maar het voorloopige bloedige succes van dien morgen heeft het moreel wat opgewekt, — van dit voordeel moet worden partij getrokken en — voorwaarts gaat het weer ten aanval. Weer wordt de gevechtsvorm aangenomen onder dekking van de artillerie, die aan de overzijde van de rivier is gebleven en daar de hoogste punten

heeft bezet, ongedekt delft ze spoedig het onderspit tegen de goed opgestelde, ongedekte, indirect richtende, verdedigende artillerie, zoodat deze haar vuur voor een groot deel kan concentreren op de tirailleurs, soatiens en reserve van de aanvallende 1^e linie. Met groote verliezen gaat die linie voorwaarts steeds sneller, in de hoop daardoor het gevaarlijkste terrein spoedig achter zich te hebben; in stede echter van in veiliger zône te komen, paren zich weldra de infanteriesalvo's aan het artillerievuur. De voorste aanvallende troepen werpen zich dicht achter en tegen elke terreingolf, meenende zodoende den dood te ontkomen. De aanvalskracht schijnt gebroken en eene nieuwe impulsie is noodig om het geheel tot den storm vooruit te drijven, verspreide afdeelingen missen daartoe de nodige kracht, de reserve wordt gesloten in de voorste linie gebracht om onder krijgsmuziek alles voor het handgemeen mee te sloepen. Het verdedigend vuur, zoowel dat der infanterie als dat der artillerie, ontwikkelt de grootste snelheid. Het snelvuur der infanterie en het vuur der snelvurende kanonnen werpt een dam op tegen dien aanrollenden stroom der aanvallers, die een oogenblik tot stilstaan, kort daarop tot terugvloeien wordt gebracht. Het bewijs schijnt geleverd, dat gesloten afdeelingen op het gerechtsveld binnen het werkzaam vuur slechts kunnen strekken om de moeielijk te keeren nederlaag volkomen te doen zijn. Niet alleen de infanterie ook de cavalerie heeft bloedig het hoofd gestooten. Al de beschikbare cavalerie van den aanvaller is op den rechtervleugel gedirigeerd om in den rug van 's vijands linkervleugel eene afleiding te bezorgen. Twee vijandelijke regimenten infanterie, die zich achterwaarts van den verdedigenden vleugel bevonden, waren tot haar ontvangst gereed.

In drie liniën geformeerd, ging de cavalerie voorwaarts, hetgeen niet onopgemerkt kon geschieden, zoodat enkele vleugelbatterijen ijlings haar vuur op haar richtten. Een der regimenten infanterie heeft gelegenheid gehad zijne tirailleurs op te stellen achter heggen en in kreupelhout; het 2e regiment infanterie stelt zich op haaks van het 1e en onder het bedaard afgegeven en juist gericht kruisvuur vloeit de cavalerie naar alle zijden

heen in stede van door haar schok alles omver te rijden en te verpletteren wat weerstand biedt.

De zucht naar zelfbehoud behaalt bij de weinig overgeblevenen de overhand op plichtgevoel en doodsverachting; de nederlaag der cavalerie is volkomen.

Nu het ingrijpen van de cavalerie geen gunstige wending heeft kunnen geven aan den hoofdaanval, worden de bevelen gegeven voor den terugtocht, die gedekt zal worden door de artillerie en door de gedeeltelijk nog intact zijnde reserve, welke beide den anderen oever van de rivier zoo spoedig doenlijk zullen bezetten.

De commandant der troepen begrijpt dat die terugtocht over grooten afstand zal moeten worden voortgezet en hij besluit zich een bondgenoot te kiezen in het met dorpen en geluchten als bezaaide boschterrein, dat zich op \pm 12 KM. daarvan verwijderd, evenwijdig met de rivier uitstrekt. Daar wil hij eene poging wagen om door de verdediging de kans te doen keeren.

Aanvankelijk gaat de terugtocht onder het hevige vuur met enorme bezwaren gepaard, doch naarmate de afstand grooter wordt, gelukt het den marschvorm aan te nemen en dekkende achterhoeden te vormen.

Deze, voortdurend in gevecht met licht uitgeruste, krachtig vervolgende vijandelijke troepen, ondervinden bij de vervulling van hare taak groote moeielijkheden. De vijandelijke artillerie, herhaaldelijk voorwaarts van stelling veranderende, neemt haar schier onafgebroken onder vuur; de infanterie, meesterlijk gebruik makende van het terrein, gaat sprongsgewijze voorwaarts en geeft van achter elke dekkende opstelling haar onzichtbaar vuur af; ook de cavalerie neemt een werkzaam aandeel aan de vervolging, meet zich met hetzelfde wapen der tegenpartij, waagt zich met kleine afdelingen tot zelfs in de achterste échelons der achterhoeden, zit meermalen af voor het gevecht te voet om snel wederom te paard te stijgen en te verdwijnen, ten einde op een ander punt op de zelfde wijze te werk te gaan. In de beweegbaarheid zoekt dit wapen thans haar grootste kracht.

Eindelijk wordt de stelling bereikt, waarachter stand ge-

houden zal worden en die reeds te voren door een deel der artillerie is bezet geworden. De achterhoeden, gestemd door lichte artillerie, houden halt; onder hare dekking nestelen zich de achterste afdeelingen der teruggegene colonnes als marschvoorposten in het terrein; terwijl de cavalerie, voor zooveel die niet benoodigd is voor het onderhouden van verband en voor ordonnansen noch voor ophelderingsdienst, tot op de flanken of in den rug terug gaat.

De marschvoorposten bezetten het terrein in dien zin, dat van achter de voordeeligste punten de toegangen in het voorgelegen terrein door infanterie onder vuur kunnen worden genomen, terwijl de artillerie meer achterwaarts — door houtmaskes aan het oog onttrokken — het voorterrein beheerscht. Van elke terreingolf, van elk boschje, van elke heg is partij getrokken, de randen van dorpen, gehuchten en hofsteden worden in staat van tegenweer gebracht. Tal van verkennende officieren doorzoeken het naar den vijand voerende terrein in alle richtingen, om van daaruit te beoordeelen, welke punten door de beste schutters moeten worden bezet, voor het geval de voorposten mochten worden aangevallen. De voorposten zijn zoowel onderling als met de achtergelegene troepen door telefoon, veldtelegraaf of door optische teekens verbonden en de ballonscaptifs zijn op hun post, gereed om bij het aanbreken van den dag op te stijgen.

Gedurende den invallenden nacht worden de voorposten voortdurend verontrust door kleine verkennende vijandelijke afdeelingen; hij gaat echter zonder bepaalden aanval voorbij. Ook op den volgenden dag heeft geen treffen plaats, alleen telefooneren de officieren der luchtscheepvaart bij het aanbreken van den dag, dat verschillende vijandelijke colonnes uit het rivierdal deboucheeren en achter verschillende bewoonde plaatsen verdwijnen, kleinere afdeelingen gaan uit de flank verder voorwaarts. Aan de vijandelijke cavalerie wordt door het kruisvuur van de eigen voorposten het naderen belet, zoodat dit wapen, na aftrek van enkele eskadrons, die voor het daarstellen van de onderlinge verbinding schijnen te worden bestemd, in zijn geheel met enkele batterijen aan den gezichteinder verdwijnt en

zijn marsch schijnt voort te zetten om de flank des verdedigers heen. Bij het invallen der duisternis wordt door allen een nachtelijke aanval verwacht. Sterke cavalerie- en infanteriepatrouilles worden dan ook door de voorposten uitgezonden om den omtrek te doorzoeken en de electrische lampen worden gereed gehouden om hare lichtbundels te werpen op die punten, van uit welke de tegenpartij het meest waarschijnlijk deboucheeren zal.

Het schel geluid van het rookzwak kruit en tal van vuurstralen duiden dan ook weldra aan, dat de verkennende afdeelingen met den vijand in gevecht zijn. Deze dringt in den voraacht krachtig op, werpt de patrouilles terug, valt met overmacht op de voorposten en dwingt ook deze hare opstelling te verlaten, terwijl het verdedigend artillerievuur meermalen moet zwijgen uit vrees de eigen troepen te zullen treffen. De nachtelijke aanval met zijne vele verrassingen en zijn herhaald handgemeen duurt echter slechts kort, want betrekkelijk spoedig staakt de aanvalker zijn voorwaarts gaan en kan de verdediger zich aan het tot hem doordringende geluid overtuigen, dat het overige van den nacht door den aanvalker wordt benut, om zich achter de strijdende troepen in het terrein vast te zetten. Het gedruisch van schop en pikhouweel geeft duidelijk te kennen, dat van die pioniergereedschappen een ruim gebruik wordt gemaakt.

Wel doet zich nog telkens het verdedigend infanterievuur hooren, dat door korte doch krachtige uitvallen den voortgang van den arbeid tracht te verstoren, doch deze stuiten af op de licht uitgeruste elitetroepen, die den arbeid dekken; wel worden meerdere granaten gezonden naar de plaatsen, waar de korte lichtbundels tal van arbeiders signaleeren, doch ook zij hebben niet de uitwerking, welke men daarvan verwachtte. want de aanvalker maakt minder eene borstwering, die hem dekking tegen het vuur moet verzekeren, dan wel een maske, dat zich zoo weinig mogelijk in het terrein afteekent en waarachter hij zich ongezien in het terrein kan verplaatsen. zoo oordeelkundig mogelijk wordt de stelregel toegepast: alles in het voorterrein, doch niets van uit het voorterrein zien.

Nadat de dag wederom was aangebroken, ziet men enkele

officieren van den aanvaller alleen of door uitnemende verken-
ners vergezeld, in het voorterrein voorwaarts sluipen, om dit in
alle richtingen te doorkruisen en na te gaan welke terreinpunten
in den eerstvolgenden nacht zullen moeten worden veroverd
en bezet. Hier een boschje door den verdediger bezet, dat tot
op 200 M ongezien kan genaderd worden, daar naast een inge-
zonken weg, die dat boschje verbindt met een terreingolf, welke
eene uitstekende opstelling voor eene batterij oplevert; ics
verder eene terreininzinking, die als verzamelplaats kan dienen
en waarin zich zoo noodig een geheel regiment kan opstellen.
Ten einde hier echter te kunnen komen, moet een geheel open
terrein worden doorloopen en dient dus een loopgraaf te worden
aangebracht. In de nabijheid van die inzinking treft men weer
eene groote hofstede met zwaar en groot geboomte, omgeven
door een flinken aardwal, aan, ze is door een klein dal te
bereiken en als krachtig steunpunt voor eene hardnekkige ver-
dediging in te richten. Op deze wijze wordt de lijn bepaald,
die bij het intreden van den nacht zal moeten worden genomen,
en werkelijk, nauwelijks is de duisternis ingetreden of het tooneel
van den vorigen nacht herhaalt zich. Zonder oponthoud wordt
de pionierarbeit dag en nacht voortgezet, slechts afgewisseld
door partiële nachtelijke gevechten. Steeds wordt terrein naar
voren gewonnen door de voorste afdeelingen, die daarbij bij
het ondervinden van krachtigen weerstand door meer achter-
waarts opgestelde worden gesteund; de lijn — den vorigen nacht
genomen — wordt dan door de volgende liniën bezet.

Ook de verdediger heeft echter geen oogenblik verloren laten
gaan om de kracht zijner stellingen te verhoogen; de langzame
voortgang van den aanval schenkt hem de gelegenheid steeds
uit de achterste échelons aan te vullen, wat hij aan personeel,
leeftocht en munitie behoeft. Door zijne uitkijkposten tracht
hij steeds op de hoogte te blijven van de handelingen en de
bewegingen van de tegenpartij; zijne artillerie houdt voortdurend
het oog op deze gevestigd om, zoodra ze een dankbaar doel
vindt, hare projectielen, onder welke brisante granaten, der-
waarts te kunnen zenden. De randen van bewoonde oorden
worden krachtig onder vuur genomen.

's Nachts worden meermalen pogingen gewaagd om den aanvaller terug te werpen uit door hem bezette punten, electrische lichtbundels moeten hem den weg wijzen en de taak gemakkelijk maken; enkele dier pogingen gelukken, doch wederkeerig slaagt er ook de aanvaller in om een wig te drijven in de weerstandslijn des verdedigers. Na eene korte doch hevige voorbereiding door artillerie heeft met het grootste élan, beschermd door het nachtelijk duister, de infanterieaanval over kortere afstanden plaats. Het veroverde punt wordt dadelijk in krachtigen staat van tegenweer gebracht; maakt het vijandelijk artillerievuur zulks bezwaarlijk, dan wordt tot den eerstvolgenden nacht gewacht om die artillerie tot opleggen te noodzaken. Is eenmaal vaste voet gekregen in de stelling des verdedigers, dan geeft het enfileerend vuur het middel aan de hand om zich verder van die stelling te verzekeren. Verwoed is meermalen de strijd om sommige steunpunten, die bijwijlen genomen en hernomen worden: op den duur wint echter de aanvaller gaandeweg terrein en de verdediger, beducht voor zijne verbindingen naar achteren, besluit zijn leger meer achterwaarts positie te doen nemen. Ook weer in den nacht wordt in de grootste stilte opgebroken en met beleid en kalmte wordt de stelling ongeveer 10 K.M. meer achterwaarts gekozen.

Heeft al het aanvankelijk aanvallend opgetreden leger de toen geleden verliezen niet geheel kunnen herstellen en het geschokte moreel niet schitterend kunnen opheffen, het vertrouwen in den aanvoerder is teruggekeerd, sedert hij de veronderde tactiek heeft losgelaten en hij het voorbeeld heeft nagevolgd hem door zijn tegenstander gegeven. Hij bevindt zich thans met schier alles, wat hem na den mislukten aanval verbleef, in de nabijheid van zijn operatiebasis, in staat de geleden verliezen aan te vullen en de noodzakelijke versterkingen af te wachten om des noodig eene vernieuwde poging te doen tot het hernemen van het offensief.

Tot zoover het beeld, dat de Fransche Bataljons-commandant Nigote ons geeft van den hedendaagschen veldslag. Die veldslag voert ons terug naar den loop van den vestingoorlog; de gang

van het geregeld beleg van voorheen is daaruit te onderkennen. Terwijl de vestingslag als een kind van den nieuweren vestingoorlog wordt gewettigd, terwijl het »de koe bij de hoorns vatten» de leus is, die in den vestingoorlog meer en meer wordt gehoord en ingang vindt, wordt ons de *veltslag* der toekomst beschreven als een langzaam terrein winnen, als een kruipender- en sluipenderwijs voorwaarts gaan, als een strijd waarin schop en houweel de gewichtigste oorlogswerktuigen zijn, waarin men met loopgraven en parallellen den tegenstander nadert om hem 's nachts te werpen uit zijn steunpunten en wapenplaatsen.

Wanneer aanvallende infanterie met succes wil optreden tegenover in stelling staande infanterie, moet zij zich de bescherming en den steun verzekeren van dezelfde middelen, die de kracht van den verdediger uitmaken, d. z. de dekkingen in het terrein, het houtmaske, de nacht enz. Naar mate de verdediger aan zijne stelling meer en meer de kracht geeft van eene versterkte plaats zal de aanval ook meer gelijken op den aanval op eene versterkte plaats. Steeds minder zal de aanvaller voorwaarts gaan als op het manoeuvre terrein in eene samenhangende linie; dit is geheel in strijd met de noodzakelijkheid om zich naar het terrein te voegen en gebruik te maken van alle voordeelen van het terrein om de stelling te naderen.

Of het geschetste beeld een juist beeld zal blijken? Wie zal het uitmaken, de naaste toekomst zal ons dat moeten leeren, ook dan zal een der partijen misschien door schade en — laten we voor haar hopen — niet door schande wijs moeten worden. Laten we niet vergeten, dat de schets niet is afgewerkt, dat het alles een beeld der fantasie is, waarin veel min of meer onnatuurlijk is voorgesteld moeten worden om een betoog te leveren voor de stellingen, die de schrijver naar mijne meening heeft trachten te verdedigen; 1° de noodzakelijkheid van het in het leven roepen van afzonderlijke infanterieafdeelingen, onverschillig welken naam en welke organisatie men haar geven wil, die, zeer licht uitgerust zijnde, eene groote mate van beweegbaarheid en van snelheid bezitten en meer dan andere zijn geoefend in het juist schieten, in het zich oriënteren, in het verkennen en in het juist overbrengen van berichten, die hun

oorsprong vinden in eigen waarneming, en 2° de noodzakelijkheid van het veelvuldig houden van nachtelijke oefeningen, van het afleggen van nachtmarschen en van het uitvoeren van nachtelijke operatiën.

Wanneer het tafereel, dat de majoor Nigote ons voor de oogen schildert, een fond van waarheid bezit, dan bevat het tevens veel bemoedigends voor kleine legers als het onze, wier taak hoofdzakelijk in de verdediging bestaat. Aan de verdediging toch kent hij, evenals de meesten van hen, die hunne gedachten lieten gaan over den invloed van minimaal kaliber en rookzwak kruit op de handelingen in den oorlog, het leenwandaandeel toe van de voordeelen, die de nieuwe bewapening schenkt.

Zonder hier te willen beweren dat »la bataille de la Vesles» als een standmodel, als een type voor de toekomst moet worden beschouwd, ben ik toch van meening, dat zij eene richting aangeeft voor het stelsel, dat in den vervolge bij de oefeningen en voornamelijk bij die van het wapen, waartoe ik de eer heb te behooren, zal moeten worden gevolgd.

Laten we zorgen bij die oefeningen niet te vervallen in de fout, voor welke *Simplex* in diens artikel »die verbannte Einfachheit,» voorkomende in de October aflevering van *Strelleurs Oesterreichische militärische Zeitschrift* waarschuwt, als hij zegt : »Jeder weiss, dass man sich im Frieden für den Krieg vorbereiten soll, dass die ganze Friedensarbeit keinen anderen Zweck haben kann als die Schulung für den Krieg. Einfach und naturgemäss wäre es daher, wenn sich jeder mit der Ausbildung Betraute fragen würde: wie muss ich meine Abtheilung im Frieden ausbilden, damit dieselbe im Kriege entspreche, damit sie allen Forderungen, die im Kriege an sie herantreten können, gerecht zu werden vermöge?»

»In Wirklichkeit lautet diese Frage nach einer längeren Reihe von Friedensjahren ganz anders, indem an die Stelle des nach und nach in Vergessenheit gerathenen Wortes »Krieg» das gewichtige, über Sein und Nichtsein entscheidende Wort »Inspiration» tritt.»

»In diesem inhaltsschweren Worte concentrirt sich häufig ohnedass man sich dessen recht bewusst wird der leitende

»Gedanke für die Friedensausbildung. Ein Commandant, welcher den Kriegszweck vor Augen hat, aber doch nicht den unblutigen Tod auf dem unruhlichen Felde der Inspicierung sucht, müsste es verstehen, die Frage zu lösen: »Wie muss ich meine »Abtheilung ausbilden, um im Frieden und Kriege zu bestehen““?

Ik zonde te veel van uwe aandacht moeten vragen, zoo ik de beide zoo even genoemde stellingen nader ging ontleden: het betoog voor de al of niet noodzakelijkheid van uitgelezene infantericaafdeelingen, die zelfstandig worden uitgezonden voor den dienst van éclaireurs of verkenners, gaarne aan anderen overlatende, wensch ik nog uwe zeer gewaardeerde aandacht te verzoeken ten einde de nachtelijke handelingen eenigszins nader te beschouwen.

Tot op voor korten tijd werden in ons leger de nachtelijke oefeningen als stiefkinderen behandeld, men schonk aan haar geen aandacht, thans schijnt ook bij ons de noodzakelijkheid te zijn ingezien, dat, om iets te kunnen, men het dient te hebben beoefend. Laat ons hopen, dat die nachtelijke oefeningen niet zullen blijken een stokpaardje of een mode-artikel, waaraan slechts kort een overdreven waarde wordt toegekend, om het weêr even spoedig geheel op zijde te schuiven.

Cardinal von Widdern schreef reeds in 1889 dat aan het eigenaardige der nachtgevechten meer dan te voren aandacht moet worden geschonken. Een bevelhebber, die zich geoefend heeft in het leiden van nachtelijke operatiën, zal, wanneer het noodig is, sneller tot een besluit komen en met meer beslistheid de getroffen maatregelen uitvoeren, dan hij, die aan de nachtelijke operatiën te weinig aandacht heeft geschonken.

Onbekendheid met het eigenaardige van het nachtgevecht maakt onbesluitvaardig, doet voor eene dergelijke onderneming terugdeinzen en doet eene nachtelijke operatie beschouwen als een waagstuk, omdat men de voorwaarden voor het welslagen niet kent. Om die reden laat somtijds een bevelhebber de gelegenheid tot het verkrijgen van groote gevolgen voorbijgaan waar een ander een open oog heeft voor de gunstige kansen, die het oogenblik hem biedt en de noodzakelijkheid van een handelend optreden als het ware voelt.

Ook Von der Goltz laat zich in denzelfden geest uit; de noodzakelijkheid van nachtmarschen en nachtelijke operatiën besprekende, zegt hij: dergelijke nachtelijke handelingen zullen in de oorlogen van de naaste toekomst veelvuldig voorkomen, ze zijn een der middelen, van welke men gebruik maakt om zich te onttrekken aan de uitwerking van het moorddadige vuur der hedendaagsche vuurwapenen.

Alleen een goed gedisciplineerde, een goed geoefende troep zal die bewegingen kunnen uitvoeren. Eene stelselmatige opleiding is daartoe noodig. Eu, na dan een schema van opleiding te hebben gegeven, gaat hij voort: de nachtgevechten zijn in belangrijkheid toegeuomen. Door de meerdere volmaking van alle vuurwapenen zullen de bevelhebbers zich meer dan voorheen genoodzaakt zien om des nachts aan te vallen, ten einde zich niet te veel aan verliezen bloot te stellen en zich niet bij dag tegenover een nederlaag te zien geplaatst, of wel — na de kansen rijpelijk te hebben overwogen, van oordeel zijnde dat het doorvoeren van den aanval hem zoovele offers kosten zal, dat het welslagen in de waagschaal wordt gesteld — besluit de bevelhebber zoolang het licht is het gevecht sleepende te houden, den verdediger bezig en vast te houden, diens zwakke punten te leeren kennen, om gedurende den nacht zijne troepen naar voren te verplaatsen naar punten, van nit welke hij bij het aanbreken van den dag verrassend kan nitbreken.

Voorál in den kleinen oorlog zijn de nachtgevechten van groot belang. De hedendaagsche groote legers zullen om te kunnen blijven voortbestaan, veelal van den nacht moeten gebruik maken om het verbruikte aan te vullen; hoevele kansen voor den verdediger om des aanvallers verbindingen te verbroken, om diens konvooien op te lichten. Oefening echter in tijd van vrede is noodig, want hij, die de eigenaardige bezwaren van het nachtelijk gevecht, van nachtelijke bewegingen niet kent, die aan zich zelve twijfelt, deinst terug voor eene onderneming, die hem gewaagd toeschijnt, alleen omdat hij niet heeft leeren inzien van welke factoren het welslagen afhankelijk is.

Uit het reeds medegedeelde mag echter niet worden afgeleid,

dat men in den vervolge lichtvaardig tot nachtelijke handelingen mag besluiten. Ondanks de getroffene maatregelen gebeent het meermalen, dat vriend en vijand niet meer te onderscheiden zijn; dat een onoordeelkundig gebruik van het vuur wordt gemaakt; dat eigen troepen onder vuur worden genomen, en dat het verband tusschen de verschillende deelen van een zelfde tactisch onderdeel verloren gaat. Detlev von Lilieneron komt in zijne *Kriegsnovellen* tot de gevolgtrekking: het nachtelijke gevecht is het ergste van alle gevechten; zoo immer mogelijk moet men het vermijden; is dit niet mogelijk, dan met alle beschikbare krachten voorwaarts, richting nemende op het kanonvuur, en hij laat zijn divisie-commandant na het einde van het nachtelijk gevecht tot hem zeggen: »ik nam daar waar »hoe ge uw blik naar boven wendet; daar lag een stille wensch »in opgesloten: ware toch die akelige nacht voorbij; met u »spreek ik dien wensch uit, maar hij moet doorleefd worden. »Heden nacht om 1 uur telegrafeerde ik aan Zijne Koninklijke »Hoogheid dat Maretz ons was. We moeten nu onze laatste »krachten inspannen om eene waarschijnlijke poging tot her»overing in den vroegen morgen af te weren. Voorzichtigheid »bovencal. Zoodra de morgen aanbreekt, zal het eerste werk »zijn de gewonden weg te voeren. Roods 300 ziekenwagens, die »ik per telegram ontboden heb, staan achter Maretz gereed. »Van alle zijden stroomen de geneesheeren toe. Te Grand »Mesnil zal de hoofdverbandplaats worden opgericht. Ver»volgens moeten de Regimenten en de Brigades verzameld »worden, alles is nog doorengemengd. Moge, jeugdige kameraad, »deze nachtelijke aanval de eerste en de laatste zijn, dien ge »mede maakt. Geef tot een dusdanigen aanval nooit het bevel, »teuzij — zooals heden het geval was — de plicht u dien ge»biedend voorschrijft.»

Niemand zal ontkennen dat oefening in nachtmarschen en nachtelijke operatiën in tijd van vrede meer dan noodig is. Lord Wolseley is van oordeel, dat in de oorlogen der toekomst de overwinning zal zijn weggelegd voor dat leger, dat het best in de duisternis zal kunnen marcheeren en ageeren en Chevalme beweert: »Les troupes qui se seront familiarisées avec les

«ténébres, qui dans les situations difficiles seront bien en main, «qui devant l'imprévu sauront garder leur sangfroid pourront «compter sur de grandes chances de succès. De telles troupes «auront confiance en leurs chefs et confiance en elles-mêmes. «La conscience de tenir tête à un ennemi quelconque est un «des biens les plus précieux que puisse posséder une nation.»

Elk individu moet geoesend worden in het zich bewegen in de duisternis. Het orienteeren en het houden van verband is in de duisternis veel lastiger dan bij dag, slechts door herhaalde oefeningen met de kaart en het kompas in de hand, met gebruikmaking van tusschenpunten, die nauwkeurig gevolgd worden, is het mogelijk nachtelijke oorlogsbandelingen te doen gelukken.

Het initiatief moet worden aangekweekt, maar niet dat initiatief, dat tot eigendunkelijk handelen leidt, doch dat waardoor een samenwerken in den geest van den opperbevelhebber verzekerd is.

De troep moet geoesend worden in het uitvoeren van nachtmarschen met niet te groote doch met gelijkmatige snelheid zonder afstanden te verliezen; in het overwinnen van de slaperigheid, die zich in den regel tegen den morgenstond van allen meester maakt; in het bewaren van de tegenwoordigheid van geest bij alarm en wanneer wanorde is ingetreden; in het marcheeren zonder gedruisch, en in het zich snel en stil verzamelen.

Het zij me vergund, thans met u na te gaan aan welke factoren hoofdzakelijk de aandacht moet zijn gewijd bij het doen van nachtmarschen en bij andere nachtelijke oorlogshandelingen. «On ne cherchera pas les marches de nuit par «plaisir. On ne les choisit pas, on les subit,» zegt de generaal Lewal, we hebben echter reeds gehoord, dat er zich omstandigheden kunnen voordoen, bij welke ze noodig zijn, later zullen we hierop nog moeten terug komen. Dat men die niet bij voorkeur kiest, is een gevolg van de nadelen, die hun aankleven. Zoowel lichamelijk als geestelijk tasten ze den troep sterk aan; ze vereischen meer tijd dan dagmarschen tot het afleggen van een bepaalden afstand; ze doen orde en verband spoediger verloren gaan, doen eerder een paniek intreden en

geven gemakkelijk aanleiding tot af- of verdwalen, kleine hindernissen, die zich voordoen, worden lichtelijk overschat. Eene oordeelkundige en stelselmatige oefening, ook in het leeren zien in de duisternis, in het gewennen aan de verschillende geluiden, die men slechts bij nacht en in den morgenstond hoort, in het zich vaardig hereenigen kunnen echter vele dezer nadeelen opheffen. De nachtmarschen vereischen eene strenge discipline en eene nauwgezette uitvoering van reglementen en voorschriften; het verdient echter de voorkeur nog enkele maatregelen toe te passen, die eene goede uitvoering waarborgen. Bij voorkeur deelt men bij het uitvoeren van nachtmarschen niet meer artillerie en cavalerie bij de colonnes in, dan strikt noodzakelijk is; zijn deze wapensoorten aanwezig, dan laat men ze aan den staart der colonne volgen; aan het hoofd eener colonne ingedeeld, kan de artillerie het welslagen in gevaar brengen; in het lichaam der colonne geplaatst, kan dat wapen tegenover hinderlagen zeer gevaarlijk zijn voor de eigen colonne. Ook slechts de onvermijdelijk noodige voertuigen worden en dan nog aan den staart medegevoerd.

Voor het opbreken wordt nauwkeurig het uur bepaald, waarop elke onderafdeeling haar bivak of kantonnement moet verlaten, eene nauwe verbinding tusschen de onderdeelen moet worden onderhouden. Bij het opbreken laat men de bivakvuren branden. De afstand van de veiligheidstroepen tot de te beveiligen grossen wordt verminderd, die tusschen de onderafdeelingen der hoofdmacht vergroot en op $\pm 1\frac{1}{2}$ maal de afstand bij dagmarschen gebracht.

Gedurende den marsch moet de grootst mogelijke stilte worden bewaard; de ondervinding in *Duitschland* heeft geleerd, dat marcheerende infanterie des nachts wordt gehoord, wanneer men zelf in rust is, op 500 à 600 M.; zoo men in beweging is, op 350 à 450 M.; enkele ruiters worden gehoord op 75 à 150 M., een dravend eskadron op 525 à 550 M., eene afdeeling in galop op 750 M.: elk wapengekletter moet worden vermeden, niemand mag spreken noch rooken, de commando's moeten fluisterend gegeven worden, door fluiten tracht men de aandacht op zich te vestigen.

De marschdiscipline wordt zoo gestreng mogelijk gehandhaafd, de grootst mogelijke waakzaamheid en gevechtsvaardigheid moeten bestaan en worden onderhouden; na elke 45' marsch wordt 15' steeds in de marschformatie gerust, mede om zoo noodig het verband te herstellen.

Aan het begin van iederen nachtmarsch dient eene volledige bekendheid vooraf te gaan met de te volgen wegen en de te overwinnen hindernissen: zoo eenigszins mogelijk moeten die wegen ook bij duisternis zijn verkend en moeten de hindernissen bij dag zijn opgeruimd. Het geheim van den marsch moet door alle middelen worden bewaard, het kan gewenscht zijn den tegenstander te voren door herhaalde alarmeering zorgeloos te maken; bewoonde plaatsen moeten worden vermeden; is dit niet mogelijk, dan worden maatregelen getroffen, dat de tegenpartij niet worde gewaarschuwd. Wordt het bewaren van het geheim daardoor niet in de waagschaal gesteld, dan kan de af te leggen weg te voren door jalonneurs met of zonder lantaarns worden afgebakend.

Wanneer de te volgen weg oorzaak kan zijn, dat eene verkeerde richting worde ingeslagen, dan kunnen de voorste afdeelingen op de gevaarlijke punten lantaarns met verschillend gekleurd glas op den weg laten staan. De kleur van het glas geeft dan de richting aan naar welke is afgebogen. Ook aan den staart van iedere afdeeling kan zich een man bevinden met lantaarn, men verlieze hierbij echter niet uit het oog, dat die lantaarns — zoo ze op den rug worden gedragen — de aanwezigheid kunnen verraden, ze werpen hare lichtbundels naar achteren en teekenen op een lichten achtergrond de dragers in den regel als Chineesche schimmen af. Aan den staart van elke afdeeling bevindt zich steeds een officier, die een jalonneur achterlaat, zoo de volgende afdeeling niet meer te zien is. In bosschen, op kruispunten van wegen, in 't algemeen overal, waar twijfel ten opzichte van den te volgen weg kan bestaan, wordt van deze jalonneurs een ruim gebruik gemaakt. Bij onvoldoende bekendheid met den te volgen weg verschaffe men zich de diensten van betrouwbare gidsen, die echter steeds onder gestrengte controle staaen; manschappen, die bijzonder

bedreven zijn in het oriënteeren, worden in de onmiddellijke nabijheid van de onderbevelhebbers geplaatst.

Voor zooveel noodig wordt op het kompas gemarcheerd, ook wordt niet over het hoofd gezien, dat in niet al te duistere nachten de veldkijkers nog goede diensten kunnen verrichten.

Aan de commandanten van hoofdonderdeelen wordt bevolen, aan den bevelhebber bericht te doen toekomen, wanneer bepaald aangeweze punten door hunne afdeeling worden gepasseerd.

Een gestreng verbod moet worden uitgegeven om niet te vuren dan op last van den bevelhebber; een enkel schot moet geen aanleiding kunnen zijn voor het algemeen openen van het vuur.

De meening dat nachtelijke aanvallen weinig ridderlijk en daarom goede troepen onwaardig zijn, pleit zeker voor het edele en ridderlijke karakter van hem, die haar verdedigt, doch minder voor diens helderen blik in het ware karakter van den hedendaagschen oorlog. De oorlogvoering heeft hare ridderlijkheid reeds voor lang verloren, het komt er in den tegenwoordigen tijd slechts op aan om door toepassing van alle eerlijke middelen te overwinnen.

Nachtgevechten zijn onder die eerlijke middelen zeer zeker te rangschikken; zij zullen dan ook meermalen voorkomen; na een onbeslist gebleven gevecht, wanneer men den tegenstander 's nachts hoopt te naderen, om hem zijn steunpunten te ontnemen; wanneer men eene opene en door het vijandelijke vuur beheerschte terreinstrook wil overschrijden en daartoe de voor de stelling bezette punten moet nemen, of wel wanneer de bezette uitgangen van een open terreindeel moeten worden genomen.

Wanneer bij het invallen van de duisternis de kans weifelt en of het eigen moreel of aankomende reserves het wenschelijk doen zijn het gunstige oogenblik niet te laten voorbijgaan, zal de aanval ook na het intreden van die duisternis worden doorgezetz.

Meent men dat de tegenpartij van de duisternis zal gebruik maken om zich te onttrekken aan eenen voor hem ongunstigen toestand, dan zal men hem gedurende den nacht door een aanval

aan het terrein binden; wil men den tegenstander gedurende diens terugtocht achterhalen en tot staan brengen, ook dan zal men diens achterhoede aangrijpen gedurende den tijd, in den regel voor de rust bestemd. Gevoelt men zich ingesloten en wil men trachten zich door te slaan, ook het nachtelijk duister zal dan evenals bij rivierovergangen in den regel de meeste kansen aanbieden.

Bij dit alles hadden we slechts den oorlog in 't open veld in 't oog, hoe menigmaal werden geene pogingen gewaagd en dikwerf met goeden uitslag om een kleine post, een fort, zelfs eene vesting met onvoldoende verdedigingsmiddelen of met onvoldoende of middelmatige bezetting bij nacht bij verrassing te nemen.

Welk deel van den nacht moet voor den aanval het meest gunstig worden geacht?

Een nachtelijke aanval heeft ten doel de kans op verrassing te verhoogen; niet te veel verliezen te lijden tijdens de voorbereidende marschen, om den verdediger te naderen, en het verdedigend vuur minder moorddadig te doen zijn, wanneer de aanval wordt doorgezet.

Het meest gunstige oogenblik van den nacht voor den aanval is afhankelijk van den tactischen toestand; bij eene vervolging is elk uur goed, bij voorkeur echter grijpt men achterhoeden kort na het intreden der duisternis aan; ligt het in de bedoeling een gevecht onder gunstiger omstandigheden te begiunen, dan wordt de aanval ingeleid ongeveer een uur vóór het aanbreeken van den dag, dat tijdsverloop wordt gebruikt om door den verdediger vooruitgeschovene afdeelingen terug te werpen. Meermalen wordt van de duisternis gebruik gemaakt, om te kunnen naderen en om te verrassen, de aanbreekende dag wordt dan benut om zich rekenschap te geven van het behaalde voordeel, om daarvan partij te trekken, om het terrein in alle richtingen te verkennen en om de artillerie en de cavalerie te doen optreden.

Stelt de aanvaller zich ten doel den tegenstander te veront-rusten en af te matten zoo physiek als moreel, zijne verbin-dingen naar achteren te verbreken, diens materieel te nemen

of te vernielen of wel krijgsgevangenen te maken, dan treedt hij in de eerste uren van den nacht offensief op, opdat hij zich nog in de duisternis aan eene vervolging kunne onttrekken; moet voor volgende operatiën een steunpunt aan den tegenstander worden ontnomen, dan doe men daartoe eene poging ongeveer in het midden van den nacht, opdat men zich daarin vóór het aanbreken van den dag kunne vastzetten, zonder aan dien tegenstander de gelegenheid te schenken met kans op welslagen eene herovering te beproeven. Is het eindelijk het streven eene door den verdediger opgeworpene hindernis op te ruimen, dan ga men daartoe in de tweede helft van den nacht over.

Uit een en ander blijkt, dat de verdediger ten allen tijde gereed moet zijn aan eenen nachtelijken aanval het hoofd te bieden.

Van de zelfstandigheid, van de besluitvaardigheid en van de energie der onderaanvoerders tot in de laagste rangen en graden hangt bij eenen nachtelijken aanval schier alles af. Zij zijn het, die door volkomen toewijding en door hunne persoonlijkheid wanorde moeten tegengaan; zij moeten met nevenafdeelingen de verbinding onderhouden en niet weifelen noch terug deinzen om — zoo die verbinding mocht zijn verloren gegaan — op eigen verantwoordelijkheid te blijven handelen in den geest van den bevelhebber ter bereiking van het aangegeven gerechtsdoel. Hunne plaats is aan het hoofd hunner afdeelingen.

Is dit de hoofdvoorwaarde voor het welslagen; — een opgewekt moreel bij de eigen, een geschokt moreel bij de tegenpartij, diens lichamelijke uitputting, diens onachtzaamheid bij het verrichten van den veiligheidsdienst zijn met eene volledige kennis van het terrein, eene goede gezindheid van de bevolking der landstreek binnen welke men agcert, en met een goed gevulde maag factoren, die ten voordeele van het succes een groot gewicht in de schaal leggen.

Bij eenen nachtelijken aanval behooren enkele grondbeginselen te worden in acht genomen, welke men in den regel niet strafeloos kan ter zijde stellen.

Een dergelijke aanval heeft bij voorkeur plaats met afdee-

lingen van betrekkelijk geringe sterkte, hoofdzakelijk uit infanterie bestaande, en ook van dit wapen niet meer dan één Regiment; is de afdeeling sterker, dan is het in den regel slechts de inleiding van den strijd, die men gedurende de duisternis tracht te bewerkstelligen, om dien na het aanbreeken van den dag te kunnen doorvoeren.

Zooals we boven reeds vernamen, worden cavalerie en artillerie, weinig talrijk bij eene dergelijke aanvallende afdeeling ingedeeld. De cavalerie kan des nachts slechts optreden bij heldere lucht, bij voorkeur bij maanschijn of wel over een geheel open en effen terrein zonder cenige hindernis met eene dunne laag sneeuw bedekt; zij stelt zich dan op één gelid op; niet toch het aantal sabels of lansen, maar de verrassing beslist. Uit dien hoofde kan het haar bij wijlen gelukken met succes op te treden in 's vijands flank of rug, dan wel bij onvoldoende waakzaamheid van of ingetreden wanorde bij den tegenstander. Is de cavalerie ingedeeld en vindt zij geen arbeidsveld, dan volgt zij bij de reserve. Ook de artillerie komt 's nachts niet tot haar recht, zij kan noch den afstand bepalen noch richten; somtijds kan haar steun worden gevraagd om te demonstreeren, doch dan moet er tegen gewaakt worden dat geen eigen troepen kunnen worden getroffen. In den regel volgt ook dit wapen bij de reserve. Er wordt wel eens aanbevolen om bij de speciale reserven enkele sectiën artillerie zonder caissons in te deelen, terwijl dan de hoofdmacht aan artillerie met de caissons met de algemeene reserve volgt.

Het indeelen van enkele artilleristen bij de 1e linie om veroverd geschut te gebruiken of onbruikbaar te maken, verdient echter aanbeveling.

Aan een nachtelijken aanval zonder voldoende kennis van het terrein, waar men zal optreden, en volledige kennis aangaande den vijand, een en ander te verkrijgen door spionnen, door krijgsgevangenen en deserteurs, doch bij voorkeur door eigen waarneming kan geen succes worden toegezegd. De onderbevelhebbers moeten volledig ingelicht zijn, bij voorkeur ook door eigen waarneming aangaande het terrein, waarop zij zullen optreden, zij moeten trachten volledige bekendheid te ver-

krijgen aangaande den aard der hindernissen, die ze eventueel zullen hebben te overwinnen; zij moeten volkomen zijn onder-richt ten opzichte van de door hunne afdeeling en de neven-afdeelingen te volgen richtingen; in het geheim moeten zij volledige instructiën ontvangen; het hoofddoel der handeling moet aan alle onderbevelhebbers bekend zijn, voorts het doel van elk der onderafdeelingen; de plaats waar zich de detachements-commandant ophoudt; op welke wijze het verband moet worden bewaard; waar zal worden hereenigd, en welke teekenen of signalen daartoe zullen worden gebezigd.

Zoo ook moet elke onderbevelhebber nauwkeurig weten, hoe te handelen als het geheim der handeling is verloren gegaan. Dit hangt af zoowel van het terrein als van de gegevens aangaande de tegenpartij en van diens moreel, doch hoofdzakelijk van het gevechtsdoel.

Het aanvalsplan moet zoo eenvoudig mogelijk zijn; zoo laat mogelijk, bij voorkeur op geen grooteren afstand dan 2 KM. van de aan te vallen stelling wordt uit den marschvorm tot den gevechtsvorm overgegaan. De hiergenoemde afstand, dienende om de gedachte te bepalen, is afhankelijk van de duisternis en van de waakzaamheid bij den tegenstander. Eene te spoedige overgang tot den gevechtsvorm kan het geheim der handeling doen verloren gaan, bovendien is de beweging in den gevechtsvorm vooral des nachts zeer lastig. Om tot dien gevechtsvorm over te gaan moeten de manoeuvres zoo eenvoudig mogelijk zijn, bij voorkeur worden slechts rechthoekige bewegingen aange-wend, terwijl daarbij de afdeelingen zich uit de flank verplaatsen.

De gevechtsvorm bestaat voor de voorste linie in den regel in eene oplossing in compagnies-colonnes, m. a. w. in eene colonne-linie met meer dan deploiements-tusschenruimte.

In de aflevering van Mei '96 van het Journal des Sciences Militaires komt van de hand van Barrès een voorbeeld voor van de opstelling van een Regiment Infanterie uit 3 Bataljons bestaande voor een nachtelijken aanval.

Twee bataljons worden naast elkander opgesteld, van elk dezer bataljons 2 compagnieën op deploiements-afstand in gesloten sectiecolonne in voorste linie, van elk dezer compagnieën

volgt echter de achterste sectie op 100 M. meer achterwaarts.

Op 100 M. afstand van l. b. sectiën volgen de nog restceerende compagnieën der beide bataljons, de voorste compagnieën overvleugelende; — op 100 à 200 M. afstand dier bataljons-reserven volgt achter de voorste linie het 3e Bataljon in colonne-linie; de compagnieën der voorste linie en de overvleugelende compagnieën worden voorafgegaan door patrolles onder aanvoering van officieren, zoo mogelijk bestaande uit de meest intelligente soldaten, die geleerd hebben in de duisternis te marcheeren en zoo mogelijk de taal spreken of verstaan van de partij, dien de aanval geldt. Ook tusschen de verschillende afdeelingen wordt door patrolles onder onderofficieren verband gehouden. Dat verband moet echter, om het geheim niet te doen verloren gaan, niet te angstvallig onderhouden worden, het beste verband wordt onderhouden door zich stiptelijk te houden aan de opgegevene tijdstippen.

De zoo even genoemde achtergelatene sectiën der voorste compagnieën vervullen de taak van speciale reserven en moeten de voordeelen, door de voorste afdeelingen behaald, vervolgen; de bataljons-reserven dienen tot het opnemen van retoursoffensief van den verdediger, terwijl het 3e Bataljon als algemeene reserve optreedt.

Moet door verschillende afdeelingen op onderscheidene punten aanvallen worden ondernomen, dan handelt elke afdeeling zelfstandig.

Wordt het geheim der handeling daardoor niet in gevaar gebracht, dan kan het aanbeveling verdienen om de door elke afdeeling te volgen richting te voren af te bakenen en om de punten van opstelling van de verschillende afdeelingen en van den detachements-commandant, benevens de heroenigingspunten door optische teekens aan te duiden.

Het welslagen van den aanval hangt nu verder af van de mate van verrassing *niet* van de vuuruitwerking, het vuren vermaakt niet alleen de aanwezigheid maar ook de richting van den aanval; in sommige gevallen kan het vuren — mits niet op te grooten afstand — goed zijn, namelijk bij demonstratiën en wanneer de verdediger tot den tegenaanval overgaat; zekerheid

moet echter ten allen tijde bestaan, dat niet op eigen troepen kan worden gevuurd. De generaal Cremer liet in 1870 voor den nachtelijken aanval de patronen innemen.

Heeft de detachements-commandant de zekerheid, dat alle afdeelingen zich bevinden op de hun aangegevene plaatsen tegenover de hun aangewezen punten, dan met de grootst mogelijke orde en stilte voorwaarts. De vooruit geschovene patrolles lichten zoo mogelijk de vijandelijke posten op of werpen ze zonder te vuren terug, de hen volgende troepen worden door die patrolles volledig op de hoogte gehouden van hetgeen ze aangaande de tegenpartij ontdekken. Inmiddels nadert de 1e linie zoo dicht mogelijk — eveneens zonder te vuren — den verdediger, ze werpt zich op dezen met de bajonet. Geen hoezee wordt aangeheven, geen stormmarsch geslagen noch geblazen vóór dat het handgemeen begint, ook dan wordt dit door nevenafdeelingen *niet* overgenomen. Opent de verdediger het vuur, dan worden de wegen onmiddellijk zonder eenige wanorde vrij gemaakt.

Flankaanvallen, door den aanvaller te ondernemen, zijn gevaarlijk; de daarvoor aangewezen troepen verdwalen licht en geven meermalen vuur af op eigen troepen, die ook somtijds voor vijandelijken worden aangezien. Bij een aanval op versterkte punten kan het echter goed zijn eene afdeeling af te zonderen, met de bijzondere opdracht om in den rug door te dringen.

Tegen flankaanvallen van de zijde des verdedigers dekt men zich door zelfstandige afdeelingen, die aan den aanval geen deel nemen. Door eukele schrijvers wordt het aanbevolen om ter onderscheiding van vriend en vijand, de troepen te voorzien van duidelijke en gemakkelijk waar te nemen herkenningsteekens.

De reserve blijft intact om bij het aanbreken van den dag den aanval te vervolgen of wel om den terugtocht te dekken.

Is het aanvalsdoel bereikt, dan moet de orde zoo spoedig mogelijk worden hersteld en moet men zich onder bescherming der reserve in de veroverde stelling iurichten; de artillerie wordt dan opontboden om mede te werken tot behoud van het verkregene. De plicht, ten opzichte van de gewonden te

vervullen, vereischt bij een nachtelijken aanval meer dan gewone zorg. Achter de reserve dient een talrijk hospitaalpersoneel met brancards te volgen; de verbandplaats-afdeeling dient door vele en duidelijke lichtsignalen te worden aangeduid.

Ten slotte wenschte ik — zoo ik reeds niet te veel van uwe aandacht heb gevraagd — enkele punten na te gaan, die met het oog op een nachtelijken aanval, door den verdediger moeten worden in acht genomen. De verdediger moet in de eerste plaats zijn heil zoeken in de grootst mogelijke waakzaamheid en in de stipte uitvoering van den voorpostendienst. Op grooten afstand voorwaarts van de door hem te bezetten stelling worden op de wegen enkele gewapende wielrijders vooruitgeschoven, die afstand is afhankelijk van de nabijheid des vijands en kan tot 10 KM. bedragen. Meer achterwaarts op 4 à 500 M. van de stelling verwijderd — bij zeer donkere nachten op 100 à 200 M. — worden gedetacheerde luisterposten opgesteld, die evenzeer per rijwiel de verbinding met de voorpostenstelling onderhouden. Moeten de voorposten voor den nacht worden verplaatst, dan niet terug, doch naar 's vijands zijde om den aanvaller te verrassen; het teruggaan der voorposten is nadeelig voor het eigen moreel en spoort den aanvaller tot krachtiger opdringen aan. De patrouilles mogen nimmer op geregelde tijden met regelmatige tusschenruimten uitgaan en mogen nimmer zoodanig gedirigeerd worden, dat zij elkander ontmoeten ten einde elk onnoodig en gevaarlijk alarm te voorkomen. Geen voorgelegene punten worden bezet, doch zoo mogelijk aan de naderingswegen hinderlaagstellingen ingenomen; zoo laat mogelijk vóór het intreden der duisternis worden hindernissen op de toegangen opgeworpen, terwijl de artillerie bij daglicht gericht wordt op punten, die door de tegenpartij moeten worden gepasseerd; merkteekenen ter verzekering van die richting moeten worden aangebracht.

Bij de voorposten eener oprukkende afdeeling wordt echter nimmer artillerie ingedeeld, ten einde een later offensief niet onmogelijk, althans zeer bezwaarlijk te maken; bij achterhodden kan echter de artillerie worden opgesteld als zoeven is medegedeeld. Vóór het intreden van den nacht moet de troep goed

gevoed zijn, moet de stelling, die des nachts zal worden bezet, nauwkeurig zijn vastgesteld. Deze moet gelegen zijn in de nabijheid der rustende troepen, en een zoodanige vorm hebben dat nimmer op eigen troepen kan worden gevuurd. Elk onderbevelhebber moet nauwkeurig tot in de kleinste bijzonderheden het deel der stelling kennen, dat door zijne onderafdeeling moet worden bezet, hij moet de wegen kennen, die daarheen leiden en deze door gemakkelijk te vinden teekenen afbakenen, een ruim gebruik kan hierbij worden gemaakt van lantaarns, mits ze voor den aanvaller onzichtbaar zijn. In de beschikking voor de nachtelijke verdediging moeten deze punten beknopt doch duidelijk worden aangegeven.

In de gekozen stelling moeten zich afdeelingen als alarm-bezetting bevinden, het verdient aanbeveling deze in den loop van den nacht één of tweemaal af te lossen. Op korten afstand daar achter bevinden zich de afdeelingen der 1e linie, de Bataljons dezer linie met compagnieën met kleine tusschenruimten in linie. Tegen omvatting wordt door eene geëchelonneerde opstelling gewaakt.

De reserven, die hoofdzakelijk voor het latere offensief dienen, moeten bij de hand zijn.

De grootst mogelijke stilte moet ook hier heerschen. Bujac stelt in zijn: *»Marches et opérations de nuit»* tot stelregel: *»S'il se fait quelque tumulte la nuit, que personne ne se lève et si quelqu'un se lève, qu'on le tue comme ennemi.»*

Nadert de aanvaller, dan wordt daarvan onverwijld per rijwiel naar achteren bericht gezonden.

De vooruitgeschovene gedetacheerde afdeelingen trekken geleidelijk zonder vuren terug; het vuren zou dan slechts aan den aanvaller de richting van terugtocht verraden, alleen bij heldere lucht en à bout portant kan vuren noodig en geoorloofd zijn, voor het overige moet de kracht van den verdediger gezocht worden in het vuur op zeer korten afstand. Het tijdstip voor het openen van dat vuur wordt bepaald door de mate van duisternis; alleen wordt salvovuur afgegeven, en niet eerder, dan dat men zekerheid hebbe, dat aan de geweren geene andere richting behoeft te worden gegeven, in geen geval mogen de

vizieren worden verplaatst. Slechts een paar salvo's geeft men bij voorkeur af, om daarna met de grootste kalmte het handgemeen met de bajonet af te wachten.

Generaal Skobeleff uit ondervinding wetende, dat infanterie achter loopgraven steeds te hoog vuurt, gelastte dat zij bij een nachtelijken aanval op het plongée der versterking moest gaan staan.

De reserve moet zoolang mogelijk intact blijven en moet bij voorkeur gebruikt worden voor het offensief; na iederen aanval treedt bij den aanvaller in den regel eene zekere afgematheid gepaard met zorgeloosheid in. In deze voor den aanvaller zoo gevaarlijke periode, behoort de verdediger zijne reserve voor het offensief te doen optreden. Vooral in het nachtelijk gevecht is het waar, dat hij, die de laatste reserve in de hand heeft, overwint.

Blijft de verdediger overwinnaar en is dus de aanval afgeslagen, dan moet in den regel gedurende de duisternis van eene vervolging worden afgezien en deze tot het aanbreken van den dag worden uitgesteld; slechts onder zeer gunstige omstandigheden is die vóór het aanbreken van den dag door deelen van de reserve aan te bevelen.

Gewoonlijk zal de verdediger zich hebben te bepalen tot het zoo spoedig mogelijk herstellen van de orde en van het verband, tot het aanvullen van de munitie en tot het zich opnieuw nestelen in de stelling onder dekking van de vooruit te schuiven veiligheidsmaatregelen.

Kan de verdediger zich in zijne stelling *niet* handhaven, dan doet hij het best terug te gaan in eene nieuwe stelling, die op eenigen niet te geringen afstand meer achterwaarts is gelegen en tijdig aan de onderbevelhebbers is kenbaar gemaakt. De terugtocht naar die tweede stelling mag niet te spoedig worden aangenomen en moet in de beste orde worden volbracht. Daar aangekomen, wordt zoo noodig de orde hersteld en beslist of tot den tegenaanval zal worden overgegaan, dan wel de terugtocht verder zal worden voortgezet.

Het stoutste besluit, wel overwogen, belooft ook hier meermalen het beste succes.

Wordt de stelling heroverd, dan dient de aanvankelijke verdediger zich voorloopig met dit succes tevreden te stellen en zich opnieuw in de stelling vast te zetten.

De taak, welke ik voor heden avond mij had opgelegd, is hiermede volbracht. Meen niet, dat ik van oordeel ben, dat met hetgeen ik u mededeelde, het onderwerp is uitgeput.

Ik ben me bewust, geene nieuwe denkbeelden te hebben ontwikkeld, weinig oorspronkelijks te hebben geleverd; maar ik vertrouw geen onnut werk te hebben verricht, wanneer ik naga, dat onze Nederlandsche militaire literatuur nog zoo arm is aan werken, behandelende het onderwerp heden avond met U besproken.

Moge mijn arbeid er toe strekken, dat ook anderen en meer bevoegden hun aandacht schenken aan de nachtelijke oorlogshandelingen, opdat de oorlog ons ook in deze richting niet onvoorbereid vinde en opdat de nachtelijke oefeningen, zoolang als een stiefkind bejegend en eerst onlangs in ons programma opgenomen, de vruchten dragen, welke men verwachten kan en mag van een leger, dat zoovele goede elementen in zich bevat als het onze, en welks officierskorps eene toewijding aan den dag legt een deugdelijker leger waardig.

De VOORZITTER. Is er iemand van de heeren, die het woord verlaugt, hetzij om inlichtingen te vragen aan den geachten spreker of een woord te zeggen tot versterking of bestrijding van het gesprokene, dan zal ik hem daartoe gaarne het woord verleen.

De heer HINGMAN: Ik waardeer zeer hetgeen door den geachten spreker is in het midden gebracht en, zonder iets te kort te willen doen aan de kracht van de door hem aangevoerde argumenten, meen ik toch, dat het verkeerd zou wezen te groote waarde te hechten aan het nachtgevecht.

Wanneer men het voorrecht heeft gehad met de troepen te velde te zijn, dan ziet men ook meer de practische zijde van den oorlogstoestand en dan weet men ook, dat het de eerste

plicht van den bevelhebber is, de krachten zijner menschen te sparen en zooveel mogelijk nachtrust te gunnen, waardoor zij steeds op het juiste oogenblik gereed zullen zijn om den strijd te voeren.

Heden avond nu is veel gesproken over de groote waarde der nachtgevechten en zijn deze zeer aanbevolen, maar nu vraag ik mij af: wanneer moeten die menschen nu rusten, slapen, eten?

Wanneer het niet te doen is om op een gegeven oogenblik een bepaald punt te bereiken of te vermeesteren bij verrassing, dan zal, naar ik meen, de bevelhebber niet licht tot een nachtelijken tocht overgaan.

Hier komt nog bij dat, als men den geheelen nacht bezig is geweest, men in de meeste gevallen den volgenden morgen toch weder zal moeten optreden; zal het dan mogelijk wezen over al de krachten ten volle te beschikken?

Ik meen dan ook dat een nachtelijk gevecht steeds tot de groote uitzonderingen zal moeten blijven behooren.

De heer HOOVER. Evenals kolonel Hingman wensch ik den geachten spreker hulde te brengen voor de wijze, waarop hij zijn onderwerp heeft behandeld. Met hem ben ik overtuigd van het groot belang der zaak en acht ik het ook noodig en nuttig er de aandacht op te vestigen.

Hier te lande hebben wij op dit gebied weinig ondervinding. Wel werden er in de 16e en 17e eeuw herhaaldelijk nachtelijke aanvallen op vestingen gedaan, maar zelden geraakten des nachts veldlegers met elkander in strijd. Ook in de Indische oorlogen worden er maar weinig nachtelijke tochten ondernomen.

Op Sumatra's Westkust is men daartoe wel eens overgegaan, somtijds met goed resultaat; bij andere gelegenheden met het gevolg, dat de troepen verdwaalden of niet op tijd kwamen daar waar zij moesten zijn.

Wat te Tjakra Negara is voorgevallen, was eene verrassing, waarbij men uit den toestand van vrede plotseling werd verplaatst in een afschuwelijk moordtooneel. Wanneer men daar alles behoorlijk op dien toestand van oorlog had kunnen voorbereiden, dan zou het verloop zeker geheel anders zijn geweest.

Te Kasoemba, waar men nog wel de veiligheid van de troepen aan hun gemak en rust had moeten opofferen en waar de onverwachte nachtelijke aanval met zoo veel kracht werd ondernomen, wisten de onzen den vijand fiks te weerstaan. Dat eenigen hunner toch in de uitgestrekte kampong vol van een warnet van steenen muren konden doordringen en Generaal Michiels neerschieten, was een gevolg van wat ik zoo even zeide.

Ook geeft de nachtelijke overval te Samalanga ons geen zuiver voorbeeld, want ook daar was de plaats van ons bivak, om welke redenen dan ook, ongunstig gekozen. Zulke overvallingen behoeven trouwens niet des nachts ondernomen te worden om verwarring te veroorzaken, dat bewijst de overval van het bivak van Penajoeng.

De nachtelijke aanvallen op onze stelling in de Missigit tijdens de 2e Atjeh-expeditie, werden niet krachtig doorgezet en dan ook gemakkelijk afgeweerd. De droevige resultaten van onzen nachtelijken aanval op de vermeende voorwerken van den Kraton tijdens de eerste expeditie naar dat land zijn ons allen voldoende bekend. Doch op andere tijden geeft de Atjeh-oorlog weder voorbeelden van met succes bekroonde nachtelijke patrouilletochten en overvallingen.

Ik zelf heb zelden nachtelijke tochten mede gemaakt. Bij een dier gelegenheden was onze colonne vroeg genoeg ter plaatse, maar moest daar het daglicht afwachten, omdat in de duisternis de kampong niet te onderkennen was, die omsingeld moest worden. En toen het daartoe licht genoeg geworden was, was de man, dien wij hebben moesten, ontvlucht.

De behandeling van dit onderwerp kan dus zeer zeker praktisch nut afwerpen en interessant blijft het, na te gaan wat voordeliger is voor den aanvaller, de dag of de nacht, want voor de verdediger blijft het ten allen tijde zaak zich ook des nachts tot afweer van den vijand gereed te houden.

Doch dit is een vraag, voor welke bespreking men wel ettelijke avonden zou noodig hebben vóór het onderwerp was uitgeput.

Voorloopig blijf ik voor mij het gevoelen toegedaan dat het geen aanbeveling verdient 's nachts tot aanvallen over te gaan.

Nu nog een enkel woord. In deze vergadering is, naar ik meen, de cavalerie niet vertegenwoordigd, en daarom wensch ik uit een gevoel van kameraadschap, een woord in het midden te brengen om dat wapen te zuiveren van een soort van blaam door den majoor Nigote daarop geworpen.

In zijn eenzijdig voorbeeld van een veldslag in de toekomst, waarop ik geloof dat zooveel aanmerkingen te maken zijn, dat het mij plezier doet dat het een Fransch en niet een Hollandsch officier was, die het ontwierp, doet hij de cavalerie al zeer vreemdsoortig optreden.

Die schrijver is zeker geen cavalerist, want ware hij dit wel, dan zou hij de massa cavalerie, ter verkenning uitgezonden, niet klakkeloos hebben doen omkeeren toen zij voor een zeer dunne, onzichtbare linie voorposten van infanterie, artillerie en cavalerie was aangekomen, om te huis te gaan vertellen, dat zij er niet door kon.

Ik meen, dat de cavalerie in het door den schrijver geschetst geval, getracht zou hebben de vijandelijke linie door te breken om te weten te komen wat daar achter verborgen was. Daarvoor zit de cavalerist te paard en daarvoor heeft hij sporen aan zijn hielen.

In elk geval ben ik volkomen zeker, dat de voorstelling van majoor Nigote ook in de toekomst onwaar zal blijken als de ruiterschaar, met zulk een opdracht uitgezonden en stuitende tegen zulk een beletsel, behoort tot de cavalerie van het Nederlandsche leger. (*Torjuichingen.*)

De heer *RUSSEN*. Zonder iets te willen afdingen op de schoone rede van den geachten spreker van heden avond, wensch ik toch, inzonderheid omtrent het laatste deel er van, een woord te zeggen.

Bij het hooren dacht ik onwillekeurig aan het bekende werk van von Sauer *»der Angriff und die Vertheidigung fester Plätze.*” Wanneer men het eerste gedeelte van dit boek leest, dan krijgt men onwillekeurig den indruk alsof een aanval op eene versterkte stelling, uitgevoerd op de wijze, waarop von Sauer dit voorstelt, in elk geval moet slagen.

Doch leest men het tweede deel, die Vortheidigung, dan meent men dat geen aanval kans van slagen heeft, wanneer de verdediger zijn taak behoorlijk heeft behartigd.

En op gevaar af van ook te worden beschuldigd dat ik meer gevoel heb voor den soldaat dan een juisten blik op de eischen der oorlogvoering van de toekomst, meen ik toch te moeten volhouden, dat de groote veldslag zich ook in de toekomst hoofdzakelijk bij dag zal afspelen.

Ik spreek niet van den vestingslag, die, evenals vroeger, voor een voornaam gedeelte bij het aanbreken van den dag zal worden geslagen, ook niet van de ondernemingen van den kleinen oorlog — overvallingen, hinderlagen en dergelijke — die meestal ook, begunstigd door de duisternis, in den nacht zullen worden uitgevoerd, maar van den oorlog in het open veld: hier zullen de moeijlichkeiten, aan de leiding der troepen verbonden, in het algemeen zoo groot zijn, dat het nachtgevecht hier tot de zeldzaamheden zal behooren.

Wij hebben daarvan nog een voorbeeld in de krijgsgeschiedenis van de laatste 30 jaren.

Op 16 Augustus 1870 stond het derde legerkorps tegenover het geheele leger van Bazaine. Dat korps was den geheelen dag in gevecht geweest, gesteund door deelen van het 10e legerkorps.

Terwijl in den namiddag Von Moltke en de Koning van Pruisen op het slagveld tegenwoordig waren, werd bij de invallende duisternis de strijd gestaakt, hoewel iedereen de overtuiging had, dat hij den volgenden dag moest worden voortgezet.

Wanneer Von Moltke, die als veldheer toch zeker zijn sporen heeft verdiend, gemeend had dat een nachtelijke strijd voordelig ware geweest, dan zou hij dien zeker bij de invallende duisternis niet hebben doen staken; daar op dat oogenblik een voldoende aantal versche troepen aanwezig was, om den strijd voort te zetten.

Maar blijkbaar was die veldheer van oordeel, dat eene dergelijke nachtelijke operatie zeer gewaagd was en tot groote vermoedens aanleiding zoude geven, zonder evenredig resultaat.

Ik meen dan ook, dat ondanks rookzwak buskruit en geweren van minimaal kaliber, in de toekomst nachtelijke operatiën, als die, waarop de geachte spreker doelde, tot de groote zeldzaamheden zullen blijven behooren.

De heer PETER. Mijnheer de Voorzitter, de taak, die op mij rust om het door mij besprokene te verdedigen, is mij door de geachte sprekers zeer gemakkelijk gemaakt. Vooraf echter een woord van dank aan die sprekers voor de aandacht, die zij wel aan mijne lezing hebben willen schenken.

Ik vermoed niet al te duidelijk te zijn geweest, zoo de kolonel Hingman in de meening verkeert, dat ik mij rangschik onder hen, die van oordeel zijn, dat in de toekomst het zwaartepunt in den oorlog moet worden verplaatst naar de nachtelijke operatiën. Ik heb mij van deze geen voorstander verklaard, doch ik vermeen te hebben aangetoond, dat met nachtelijke operatiën in den vervolge meer dan tot dusver rekening gehouden zal moeten worden; elk leger zal daarop voorbereid moeten zijn. Oefeningen in vollen tijd van vrede zijn daartoe een noodzakelijk vereischte. Ik heb getracht na te gaan op welke aangelegenheden bij die oefeningen hoofdzakelijk de aandacht moet worden gevestigd, zoowel wat den aanvaller als wat den verdediger betreft.

De overste Hooyer heeft een woord gewijd aan de handelingen van de cavalerie, zooals die zijn geschetst door den majoor Nigote. Hij heeft het optreden van die cavalerie streng afgekeurd, ik geef toe, dat zij niet gehandeld heeft, zooals wij dat gaarne van onze cavalerie zouden zien.

Ik neem de verdediging van die handelingen niet op mij. Ook mij komt het onbegrijpelijk voor, dat aan die cavalerie geen rijdende artillerie was toegevoegd, en dat zij geene poging waagde om in de flanken waar te nemen, toen haar optreden in het front onmogelijk bleek.

We mogen echter niet over het hoofd zien, dat het beeld, door den majoor Nigote ons geschetst, een beeld der fantasie is, een beeld waarin hij o. a. een betoog heeft willen neerleggen, voor het organiseeren van infanterie-afdeelingen, die als éclaireurs,

als verkenners meer in 't bijzonder zijn opgeleid en geoefend. Hadde de cavalerie onberispelijk geageerd, misschien zoude het te leveren betoog in het water zijn gevallen.

Bij de beoordeeling van de handelingen dier cavalerie mogen we echter evenmin vergeten, dat de tijd voorbij is, in welken men dat wapen in *het front* laat verkennen, wil men het niet nutteloos zien verloren gaan.

De VOORZITTER: Wanneer thans niemand meer het woord verlangt te voeren, dan wensch ik zelve nog een enkel woord te zeggen.

Met de meeste aandacht heb ik het belangrijk debat gevolgd en in de eerste plaats breng ik ook gaarne hulde aan de rede van den majoor Petter; zij heeft het groote nut gehad, dat zij aanleiding gaf tot het uiten van verschillende zienswijzen en dat zij er ons toe bracht, om over de mogelijkheid en wenschelijkheid van het nachtgevecht ernstig na te denken.

Of nu het uitvoerige verhaal van die denkbeeldige gevechten, door den Franschen schrijver geheel verzonnen, in deze een juiste leidraad kan wezen, wil ik in het midden laten; maar zeker is die beschouwing toch een baken op den weg tot onderzoek.

Wat nu de zaak zelve betreft, meen ik met kolonel Hingman, dat nachtelijke ondernemingen aanleiding geven tot groote verwarring en vermoeyenis, en geloof ik, dat het zeer twijfelachtig is of het blijven vechten in den nacht met menschen, die soms geen eten in de maag hebben en vermoeid zijn, wel veel resultaat zal kunnen opleveren?

En met den heer Russer ben ik het eens, dat een nachtelijke expeditie misschien nuttig kan zijn in den kleinen oorlog en dus bij ons wellicht nog al eens te pas zal kunnen komen, want een strategisch aanvallenden oorlog zullen wij zeker wel nimmer voeren. Begunstigd door ons terrein, zouden kleine nachtelijke aanvallen wel resultaat kunnen hebben en ik geloof met den heer Petter, dat het daarom nuttig is daarin geoefend te worden.

Doch de toepassing er van door legerafdeelingen in het open veld, zal wel altijd hoogst zeldzaam voorkomen en inderdaad

is mij daarvan in de krijgsgeschiedenis slechts één groot voorbeeld bekend: namelijk de nachtelijke overvaling van het leger van Frederik den Grooten bij Hochkirch in 1758 door den Oostenrijkschen veldmaarschalk Graaf Daun. Daarbij werd aan het Pruisische leger een ontzettend verlies toegebracht (9000 dooden en gevangenen), doordien de veiligheidsmaatregelen niet in acht waren genomen en de vijand hen alzoo in den slaap overviel. Alleen aan de groote tegenwoordigheid van geest van Koning Frederik en de nitmuntende discipline zijner soldaten was het te danken, dat het geheele leger niet werd vernietigd en dat een deel daarvan nog in tamelijk goede orde den terugtocht kon maken, met verlies evenwel van al het geschut, tenten en legertros.

Nachtelijke verrassingen en overrompelingen van versterkte positiën en vestingen, komen daarentegen in de krijgsgeschiedenis herhaaldelijk voor en daar waar het de bezetting aan waakzaamheid en goede krijgstucht ontbrak, werden die ondernemingen vaak met goeden uitslag bekroond.

Sterke voorbeelden hiervan heeft juist de stad uwer inwoning opgeleverd, mijne Heeren!

Bergen-op-Zoom, reeds bij het begin van onzen worstelstrijd tegen Spanje als eene vrij goede vesting bekend, was reeds in 1577 op de zijde der Staatschen gekomen en werd in 1581 bijna overrompeld door de Spanjaarden, die reeds in de straten waren deorgedrongen, doch er weder uitgejaagd werden. In 1588 werd deze stad door Parma en in 1622 door Spinola vruchteloos belegerd en een tal van andere pogingen der Spaujaarden, om de vesting te hernemen, werden eveneens afgeslagen.

De ligging dezer stad, als het ware den toegang tot Zeeland beschermend, maakte haar als vesting zeer belangrijk en in de laatste drie jaren der 17e eeuw werd zij nog daarenboven door den beroemden Coehoorn geheel naar de nieuwste fortificatiestelsels verbeterd en volgens de opvatting van die dagen om zoo te zeggen onneembaar gemaakt.

De beste vestingwerken beteekenen echter niets wanneer zij slecht verdedigd worden, wanneer waakzaamheid en krijgstucht ontbreken. Dit is op duidelijke wijze gebleken bij het beleg en

de overrompeling van Bergen-op-Zoom in 1747, welk drama op uitvoerige en boeiende wijze is medegedeeld door Jhr. C. A. van Sypesteyn in eene vergadering onzer Vereeniging op den 22ⁿ December 1887. Ik wil mij in hoofdzaak bepalen tot het verwijzen naar dat verhaal voorkomende in het verslag van die voordracht, ten einde niet in herhaling te treden 1) maar toch zij het mij veroorloofd eenige punten daarvan in herinnering te brengen. Bergen-op-Zoom is van 12 Juli tot 15 Sept. 1747 belegerd en hevig gebombardeerd, door een Fransch legerkorps onder den generaal (later Maréchal de France) Graaf Löwenthal. In de vesting voerde het bevel de 85-jarige half suffe generaal Baron Cronström en de vrij sterke bezetting van ongeveer 3000 man werd, daar de communicatie te water open was gebleven, niet alleen met soldaten en munitie steeds uit Holland aangevuld, maar ook in het overdadige van levensmiddelen, wijn, bier, sterken drank, tabak en andere versnaperingen voorzien, met volle scheepsladingen. De gevolgen hiervan bleven dan ook niet uit: - dagelijksche drinkgelagen en dronkenschap, roekelooze onverschilligheid en verslapping der krijgstuicht — en toen dan ook de Franschen, na eenige bressen te hebben geschoten, in den donkeren nacht van 15 op 16 Sept. met twee stormcolonnes in stilte door de gracht kwamen (waarin men verzuimd had water te laten loopen) en den wal beklauterden, — terwijl een derde colonne binnendrong door eene poterne (die men had vergeten te sluiten) -- vonden zij de wachten op de wallen dronken of in diepen slaap. Daarop volgden gedurende den ganschen nacht verwoede straten- en huizengevechten, waarbij de aanvallers 450 man en de belegerden ongeveer 2000, zoo burgers als soldaten verloren. Een groot getal dozer laatsten werden daarenboven krijgsgevangen gemaakt en de overigen namen, na een hevigen strijd van eenige in orde gebleven compagnieën, de vlucht (evenals de oude heer Cronström) in de richting van Zevenbergen.

Nog een ander voorbeeld eener overrompeling leverde ons

1) Zie Verslagen der Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap 1887—1888, blz. 105 en volgende.

Bergen-op-Zoom in 1814. De Franschen waren in de laatste maanden van 1813 reeds bijna geheel uit de Nederlandsche provinciën ten Noorden van de rivieren verdreven, waar nage-noeg overal de Oranjevaan was uitgestoken; doch zij hielden nog altijd de vestingen Nijmegen, Grave, Maastricht, 's-Hertogenbosch en Bergen-op-Zoom bezet. In laatstgenoemde plaats kommandeerde de generaal Bizanet over een garnizoen van 2700 man. Een gedeelte der Engelsche troepen, die in de Zuidelijke provinciën verzameld werden ter bestrijding van Napoleon, hield onder bevel van Lord Graham reeds sedert eenige maanden Bergen-op-Zoom ingesloten en in den nacht van 7 op 8 Maart beproefde Graham met 4000 man de vesting bij verrassing te bemachtigen.

Terwijl een schijnaanval op een der poorten werd gedaan, trok hij, geleid door eenige inwoners uit den omtrek als gidsen 1) in drie kolonnes over de dichtgevroren grachten binnen de stad en tot zóó verre gelukte dus de verrassing volkomen. De aanvallers werden echter door de spoedig verzamelde Fransche bezetting dapper ontvangen en gedurende den gheelen nacht werd er zóó hevig gestreden in de straten en huizen, dat de Engelschen den volgenden morgen met een verlies van 300 dooden en 800 gevangenen moesten aftrekken, terwijl natuurlijk ook bij de bezetting en bij de burgerij tal van slachtoffers waren gevallen.

Ook hier zien wij den vijand bijna meester van de vesting door de zorgeloosheid der belegerden, wie het alléén door groote dapperheid, zware inspanning en ten koste van vele menschenlevens is mogen gelukken de indringers te verdrijven.

Raadzaam zal het steeds blijven, geen rockeloos vertrouwen op de werkeloosheid of geringere gevechtswaarde van den vijand te stellen en zoowel te velde als in versterkte plaatsen altijd de grootste waakzaamheid te betrachten en de meest mogelijke veiligheidsmaatregelen te nemen. Indien dit alles in acht genomen wordt, zullen nachtelijke overvallingen van goed

1) De inwoners waren natuurlijk gaarne bereid, om dezen dienst te bewijzen aan de Engelschen, die zij als bondgenooten van onzen Souvereinen Vorst beschouwden.

gedisciplineerde troepen in den regel weinig kans van slagen hebben en dus nachtgevechten ook wel tot de uitzonderingen blijven behooren.

Wanneer nu niemand meer iets heeft in het midden te brengen, dan sluit ik deze vergadering met dankbetuiging aan den spreker en aan de heeren, die aan het debat hebben deel genomen.

De vergadering wordt hierop gesloten.

De Secretaris

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.
